

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

БІЛА КНИГА

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ВІДНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Київ 2023

Ця публікація стала можливою завдяки підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту USAID «Економічна підтримка України». Зміст цієї публікації є відповідальністю авторів та необов'язково відображає погляди USAID чи Уряду Сполучених Штатів Америки.

ЗМІСТ

1	Вступне слово	3
	Обсяги будівельних матеріалів та обладнання, яких потребуватиме відновлення, значення їх виробництва для економіки України.....	6
	1.1. Обсяги руйнувань і пошкоджень та оцінка потреби в будматеріалах для відновлення.....	6
	1.2. Значення виробництва будматеріалів в контексті поточного стану економіки України.....	9
2	Оцінка готовності українського сектору будівельних матеріалів забезпечити потреби будівництва на етапі відновлення	11
	2.1. Поточний стан сектору, інформація виробників щодо стану виробничої діяльності, потужності та їх завантаженість.....	11
	2.2. Потреба в будівельних матеріалах на етапі відновлення і наявні потужності з їх виробництва.....	14
	2.3. Продукція, що не виробляється в Україні чи виробляється недостатньо, основні інвестиційні кейси.....	16
3	Формування національної економічної політики, спрямованої на забезпечення максимальної участі місцевих виробників будматеріалів і обладнання в процесі відновлення	19
	3.1. Концептуальний підхід та напрямки політики.....	19
	3.2. Забезпечення участі українських (місцевих) виробників у процесах відновлення як один з ключових принципів організації міжнародної допомоги для відбудови України.....	20
	3.3. Заходи з підтримки (стимулювання) виробництва будівельних матеріалів та обладнання, яких потребує відновлення.....	24
4	Висновки	29
	Перелік скорочень.....	32
5	Додатки	
	A1 Обсяги прямих втрат об'єктів житлової і нежитлової нерухомості та інфраструктури у грошовому вимірі станом на 1 вересня 2022 року.....	33
	A2 Обсяги та вартість зруйнованих і пошкоджених основних об'єктів нерухомості та інфраструктури станом на 01 листопада 2022 року.....	33
	A3 Найбільш поширені типи будівель, по яких здійснено розрахунок потреби в будівельних матеріалах.....	35
	B1 Перелік компаній та Асоціацій з якими було проведено глибинне інтерв'ю.....	36
	B2 Розрахунок річної потреби в будматеріалах на етапі відновлення.....	37
	B3 Оцінка достатності потужностей з виробництва основних будматеріалів для покриття попиту на етапі відбудови.....	39
	B4 Перелік інвестиційних проектів з розвитку виробництва будівельних матеріалів в Україні.....	40
	B1 Перелік основних державних програм щодо підтримки операційної та інвестиційної діяльності бізнесу в Україні в умовах війни.....	41
	B2 Заходи державної політики із підтримки розвитку виробництва будівельних матеріалів в Україні з метою забезпечення потреб відновлення зруйнованих війною об'єктів.....	44

ВСТУПНЕ СЛОВО

Метою цієї роботи є проведення досліджень і розробка пропозицій політики з метою максимального залучення внутрішніх виробників будівельних матеріалів до відбудови зруйнованого, як частини загального Плану післявоєнного відновлення України. Справедливо очікувати, що в умовах теперішньої виснажливої війни та після її завершення це суттєво підтримає ослаблену українську економіку та рівень життя громадян.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну принесло великі руйнування житла, виробництв, енергетики, соціальної та транспортної інфраструктури. Війна вже отримала величезний соціальний вимір. Без домівок залишилося понад 3,5 млн. громадян, ще близько 2,4 млн. мають пошкодження житла різного ступеню. Переміщеними є 13,8 млн. осіб.

Відбулось значне скорочення економіки і ділової активності. Очікується, що обсяг ВВП країни скоротиться на 30,2% у 2022 році. Відповідно, формуватиметься ще більше відставання України від сусідніх держав ЄС в економічному розвитку, яке було значним у попередні роки.

За паритетом купівельної спроможності ВВП України в 2021 році склало 14 220 дол. США на душу населення, тоді як середній показник в Євросоюзі – 48 481 дол. США. Через події 2022 року цей розрив значно зростає. Наприклад очікується, що ВВП Польщі у номінальному виразі в 2022 році перевищить 700 млрд. дол. США, а в Україні знизиться до 140 млрд. при майже однаковій чисельності населення.

Основними факторами економічного скорочення, спричиненого війною, стало падіння сукупного попиту. Внутрішній попит різко знизився через втрату населенням робочих місць і доходів, а експорт - через зупинку ряду виробництв, високі ризики і заблоковану морську логістику. У свою чергу, основним фактором слабкого економічного розвитку в попередніх роках стало ослаблення переробної промисловості. Її частка у ВВП країни скоротилась до 10,4% у 2021 році. Це значно менше ніж у розвинених країнах, де вона складає 17-21%.

Очевидно, що ослаблена внаслідок війни економіка буде потерпати від низької купівельної спроможності внутрішнього ринку і пригніченої ділової активності і, як наслідок, не буде спроможна забезпечувати більші надходження до бюджету за рахунок податків.

Тому для післявоєнного відновлення ключовими завданнями є відновлення зруйнованих об'єктів нерухомості за новітніми, сучасними стандартами, стимулювання внутрішнього попиту та ділової активності бізнесу, структурні зміни економіки в контексті підвищення частки і ролі переробної промисловості. Без цього в Україні не можливе налагодження нормальних умов життя, повернення в країну мільйонів біженців та скорочення відставання в економічному розвитку і доходах, порівняно з країнами Євросоюзу.

В той же час, виконання цих двох завдань буде поєднане, якщо відновлення максимально здійснюватиметься українськими компаніями. Вони отримають значні обсяги замовлень, які конвертуються в економічне зростання, доходи людей та державного бюджету від сплати податків.

Для розробки пропозицій політики і зусиль в цьому напрямку в межах даного дослідження була проведена оцінка обсягів продукції, яку вимагатиме відновлення і готовності будівельного сектору задовольнити цю потребу. Встановлено, що станом на листопад 2022 року відновлення зруйнованих об'єктів потребуватиме будівельних матеріалів і обладнання на суму близько 62,8 млрд. дол. США.

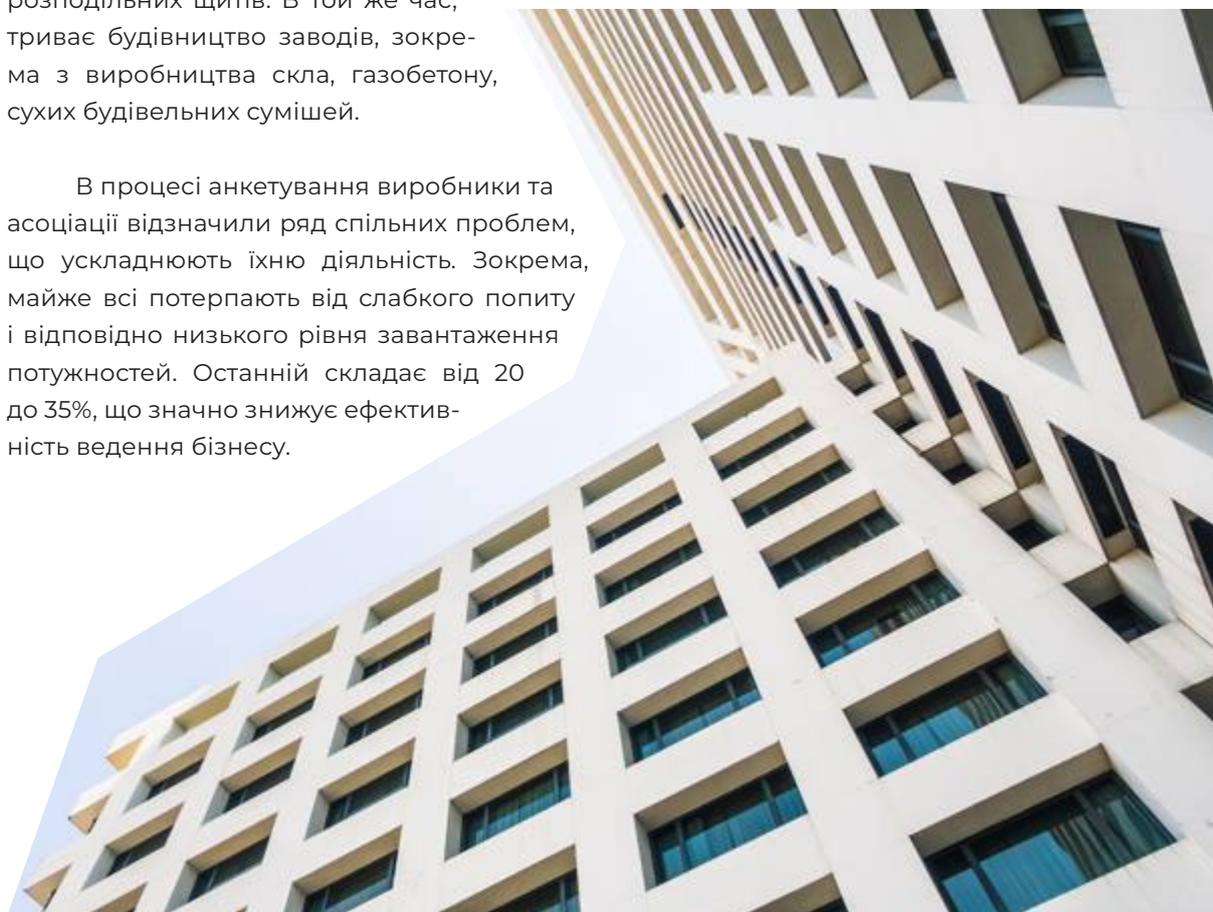
Якщо ці обсяги будуть вироблені в Україні, її економіка отримає значну і важливу підтримку. Зокрема, буде збережено біля 100 тис. робочих місць, згенеровано 5,6 млрд. дол. США заробітної плати та 4,4 млрд. дол. США податкових надходжень. Україна потребуватиме меншої суми зовнішньої макроекономічної допомоги донорів, а загальна вартість відновлення буде меншою через нижчі ціни на будматеріали українського виробництва.

Дослідженням встановлено, що український сектор будівельних матеріалів в теперішньому стані має високу готовність забезпечити їхню потребу на етапі відновлення. Втрати від теперішньої масштабної війни не є критичними, і сектор адаптувався до змін, що відбулись.

Будівництво в Україні добре розвивалось в попередні роки і зараз в країні налагоджено випуск майже всієї основної номенклатури продукції. Рівень покриття потреб у будматеріалах продукцією українського виробництва, виходячи із співставлення наявних в Україні виробничих потужностей і потреби в них на етапі відновлення, оцінено в 90% за умови відсутності обмежень в електроенергії.

Виключення складають окремі види продукції. Деякі виробництва важливої продукції відсутні, як наприклад, листового скла чи обладнання для електро-розподільних щитів. В той же час, триває будівництво заводів, зокрема з виробництва скла, газобетону, сухих будівельних сумішей.

В процесі анкетування виробники та асоціації відзначили ряд спільних проблем, що ускладнюють їхню діяльність. Зокрема, майже всі потерпають від слабкого попиту і відповідно низького рівня завантаження потужностей. Останній складає від 20 до 35%, що значно знижує ефективність ведення бізнесу.

Також в теперішній операційній діяльності негативну роль відіграють перебої з постачанням електроенергії, внаслідок руйнування об'єктів енергетики ворогом, ускладнений доступ до фінансів для операційної діяльності і капітальних інвестицій.

Частина виробників вказала на дебіторську заборгованість з боку будівельників і потенційну втрату ключового інженерного персоналу через призов в ЗСУ. В той же час, гіпотеза про розрив ланцюгів постачань чи значні втрати через руйнування і окупацію не підтвердилась за виключенням окремих випадків.

Для інвестиційної діяльності основними бар'єрами визнані високі військові ризики, неможливість отримання недорогого довготермінового кредитування, відсутність розуміння ринку на тривалу перспективу, висока вартість підключення до енергомереж. В той же час, інвестиційна діяльність продовжується. Це стосується будівництва потужностей з виробництва скла, газобетону, сухих сумішей, цементу, мінеральної вати.

Відповідно до виявленої ситуації, рішення з політики максимізації місцевої складової у відновленні має бути комплексним і полягати в поєднанні зусиль у напрямках міжнародної дипломатії, зокрема переговорів з донорами та економічної промислової політики.

Враховуючи досить високу готовність сектору до виробництва потрібних на етапі відновлення матеріалів, дипломатичні зусилля мають бути спрямовані на досягнення домовленостей із донорами щодо залучення місцевих виробників. Важливо, щоб це було прийняте на рівні принципу здійснення міжнародної донорської допомоги. На сьогодні цей міжнародний процес є доволі роз'єднаним, і важливими є зусилля української сторони до його об'єднання в інтегрований план з визнанням принципу максимального залучення місцевих виробників.

Іншим напрямком є застосування політики, щодо підтримки та стимулювання розвитку сектору будівельних матеріалів. Підтримка має охоплювати як сферу капітальних інвестицій, так і операційну діяльність. Ключовою підтримкою є страхування військових ризиків, забезпечення доступу до недорогого довготермінового інвестиційного та операційного кредитування, стимулювання ринку, зокрема і переговорною політикою з донорами, про яку йшлося вище.

В цьому контексті запропоновано застосувати вже діючі в Україні інструменти підтримки та створювати нові. Наприклад, в даний час без дієвих механізмів фінансової підтримки залишаються інвестиційні проекти вартістю 2 млн. дол. США і вище, які є актуальними для будівельної галузі. Відповідно, запропоновано масштабування кредитної програми 5/7/9 до значно вищих обсягів і створення для її адміністрування спеціальної установи - Національного банку відновлення та розвитку. Детальні пропозиції політики та активностей подані в розділі 3 цієї книги.

Максимальне залучення українських виробників будівельних матеріалів та обладнання до відбудови зруйнованого матиме великий вплив на відновлення економічної спроможності країни і доходи її громадян, виснажені війною і втратами. Цей шанс не має бути втрачений і заслугове на зусилля української влади і розуміння міжнародної спільноти.

1 ОБСЯГИ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ТА ОБЛАДНАННЯ, ЯКИХ ПОТРЕБУВАТИМЕ ВІДНОВЛЕННЯ, ЗНАЧЕННЯ ЇХ ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

1.1. Обсяги руйнувань і пошкоджень та оцінка потреби в будматеріалах для відновлення

Згідно останніх доступних на момент підготовки даного дослідження даних, загальна вартість прямих задокументованих збитків житловій і нежитловій нерухомості та інфраструктурі в Україні станом на 1-ше вересня 2022 року становить 127 млрд. дол. США (за вартістю заміщення). Вона включає зруйновані та частково пошкоджені об'єкти.

Обсяги і структура прямих втрат у розрізі типів об'єктів приведено в Додатку А1. Найбільше постраждали об'єкти нерухомості та інфраструктура – на загальну суму 99,8 млрд. дол. США. Решта об'єктів не підпадають під дослідження, оскільки в них основні втрати припадають на промислове і енергетичне обладнання, транспортні засоби, с/г техніку, земельні ресурси, екологію. Загальна вартість руйнувань та пошкоджень цих об'єктів складає 27,2 млрд. дол. США.

Серед нерухомості та інфраструктури найбільші обсяги руйнувань і пошкоджень припадають на наступні об'єкти:

- 1.** Багатоквартирні та індивідуальні житлові будинки
- 2.** Заклади освіти (дитсадки, школи, профтехучилища, вищі навчальні заклади)
- 3.** Заклади охорони здоров'я (лікарні, поліклініки та ОЦКПХ, амбулаторії)
- 4.** Логістичні комплекси і склади
- 5.** Інфраструктурні об'єкти (автодороги і мости)

Загальна вартість руйнувань і пошкоджень зазначених об'єктів станом на 1-ше вересня 2022 року становила 87,4 млрд. дол. США, або 88% від загальної суми руйнувань об'єктів нерухомості та інфраструктури.

Оскільки роботу над даною Білою книгою розпочато у листопаді 2022 року, обсяг руйнувань і пошкоджень основних об'єктів нерухомості та інфраструктури скориговано станом на 01 листопада, згідно динаміки попередніх місяців (березень-серпень).

З урахуванням зазначеного коригування, загальна вартість руйнувань і пошкоджень основних об'єктів нерухомості та інфраструктури станом на 01 листопада становить 105,3 млрд. дол. США. Важливо розуміти, що в умовах війни обсяги руйнувань і пошкоджень об'єктів нерухомості та інфраструктури постійно зростають.

В Додатку А2 приведені обсяги та вартість руйнувань і пошкоджень в розрізі основних об'єктів нерухомості та інфраструктури станом на 01 листопада 2022 року.

¹ Згідно даних «Звіту про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року». Звіт підготовлено в рамках Національної ради з відновлення України від наслідків війни аналітичною командою Київської Школи Економіки (КШЕ) спільно з Міністерством розвитку громад і територій України, Міністерством інфраструктури України, Міністерством охорони здоров'я України, за координації Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та у співпраці з іншими профільними міністерствами та Національним банком. Оцінку втрат здійснено відповідно до методології Світового Банку, та у тісній співпраці з профільною командою Світового Банку, з урахуванням значної кількості мікроданих, що збираються профільними органами влади, місцевими цивільно-військовими адміністраціями з початку повномасштабної війни. Більше детально зі звітом можна ознайомитись за посиланням. Режим доступу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.pdf

Перелік включає **житлові будинки, заклади освіти і медицини, торгові склади, автодороги і мости.**

Загальна площа зруйнованих будівель складає 42,6 млн. м², пошкоджених – 60,9 млн. м². Основна частина руйнувань і пошкоджень припадає на багатоквартирні та індивідуальні житлові будинки і школи. Загальна протяжність пошкоджених автодоріг складає 30,2 тис. км, з яких 10,5 тис. км загальнодержавного значення, 10,4 тис. км – місцевого значення, і 9,3 тис. км – комунальні дороги. Загальна кількість пошкоджених мостів – 380 одиниць.

Оскільки відновлення має здійснюватися новими сучасними будівлями, їхні типи були визначені спільно з експертами будівельної галузі, з урахуванням сучасних стандартів енергоефективності. Основні характеристики таких будівель наведені в Додатку А3. Також, на основі ДСТУ-НБГП-11:2009, спільно з експертами будівельної галузі, визначено нормативи витрат будівельних матеріалів і обладнання для будівництва кожного із зазначених типів будівель.

Важливо відзначити, що номенклатура будівельних матеріалів і обладнання включає більше 250 найменувань продукції. Виходячи з норм витрат будматеріалів та обладнання по кожному з об'єктів будівництва, був розрахований загальний обсяг будматеріалів та обладнання для відновлення об'єктів нерухомості та інфраструктури. Дослідивши структуру витрат при будівництві, було визначено 31 найменування основних будматеріалів і обладнання, на які припадає ~80% всіх витрат на будівельні матеріали

² ДСТУ- Н. Б. П-11:2009 Національний стандарт України «Визначення усереднених показників витрат матеріальних ресурсів у розрахунку на одиницю виміру функціонального призначення»

Обсяги та вартість основних будівельних матеріалів і обладнання для відновлення зруйнованих і пошкоджених основних об'єктів нерухомості та інфраструктури (станом на 1-ше листопада 2022 року)

Найменування продукції	Одиниця виміру	Обсяг (у фізичній величині)	Вартість, млн. дол. США*	Питома вага в загальній вартості, %
Арматура	тис. тонн	5 111	7 799	12,4%
Бетон	тис. м3	51 315	6 039	9,6%
Цегла + газобетон	млн. шт.	12 063	4 510	7,2%
Двері	тис. шт.	10 381	3 913	6,2%
Вікна	тис. м2	26 109	3 442	5,5%
Мінвата	тис. м2	117 715	2 621	4,2%
Лакофарбові вироби	тонн	1 167	2 592	4,1%
Індивідуальний теплопункт	од.	8 686	2 227	3,5%
Ліфти	тис. шт.	22	2 072	3,3%
Цемент	тис. тонн	35 042	1 927	3,1%
Трубопрокат (чавун/сталь)	тис. м.пог.	59 247	1 668	2,7%
Клейова суміш та штукатурка	тис. тонн	1 867	1 626	2,6%
Металопрокат	тис. тонн	763	1 349	2,1%
Плитка керамічна	тис. м2	51 513	1 070	1,7%
Асфальтобетонна суміш	тис. тонн	17 943	897	1,4%
Щит ЕТР (ВРУ, ГРЩ)	шт.	6 364	828	1,3%
Пісок	тис. м3	21 673	794	1,3%
Вогнезахист	тонн	97 728	789	1,3%
Радіатор	тис. шт.	3 519	552	0,9%
Єврорубероїд	тис. м2	64 787	517	0,8%
Лічильники	тис. шт.	2 682	501	0,8%
Трубопрокат (пластик)	тис. м.пог.	125 882	452	0,7%
Щит ЕТР (ЩС, ЩО, ЩОА)	тис. шт.	289	445	0,7%
Кабель	тис. м.пог.	306 167	424	0,7%
Профіль ПВХ	тис. м.пог.	38 910	319	0,5%
Сантехніка	тис. од.	3 137	262	0,4%
Звукоізоляція	тис. м2	123 915	220	0,4%
Скло	тис. м2	52 218	157	0,2%
Щебінь	тис. м3	4 434	107	0,2%
Монолітний залізобетон	тис. м3	51	9	0,0%
Металопрофіль	тонн	585	1	0,0%
Всього по вибірці осн. будматеріалів			50 130	79,8%
Інші складові (~220 найменувань)			12 671	20,2%
Всього			62 800	100%

*в цінах споживачів 2022 року

Джерело: розрахунки станом на 1-е листопада 2022 року, на основі інформації експертів будівельної галузі

Згідно розрахунків, показник загальної вартості будматеріалів і обладнання для відновлення об'єктів нерухомості та інфраструктури (станом на 01.11.2022 р.) складає 62,8 млрд. дол. США. Найбільші витрати формуватиме придбання арматури, бетону, цегли, дверей, вікон, мінвати, лакофарбових виробів, індивідуального теплопункту і ліфтів.

1.2. Значення виробництва будматеріалів в контексті поточного стану економіки України

Як було розраховано вище, загальна потреба в основних будматеріалах і обладнанні для відновлення основних об'єктів нерухомості та інфраструктури станом на 01.11.2022 року складає 62,8 млрд. дол. США. Важливо оцінити соціально-економічне значення виробництва такого обсягу продукції українськими виробниками, зокрема в контексті ослаблення економіки України в обставинах війни.

Теперішня російсько-українська війна обумовила значне падіння обсягів національної економіки. Згідно останніх оцінок Міністерства економіки, ВВП України в 2022 році скоротилося на 30,4%.

Найбільше постраждали два ключових сектора національної економіки – металургія і агросектор. Обсяги виплавки сталі скоротилися на 71% , до 6,3 млн. тонн в 2022 році. Знищені два маріупольські меткомбінати (ММК і Азовсталь), а інші металургійні заводи працюють неритмічно. Валовий збір зерна і олійних в 2022 році очікується на рівні 65 млн. тонн, що на 40% менше показника 2021 року (107 млн. тонн). Через окупацію і мінування не обробляється близько 20% посівних площ.

Значне просідання економіки погіршило ситуацію з наповненням бюджету країни. Так, номінальні обсяги податкових надходжень за 11 міс. 2022 року скоротилися на 7% (до 1,2 трлн. грн.), а їх питома вага у покритті витрат Зведеного бюджету склала лише 47%. Дефіцит бюджету за 11 місяців досяг 39% витрат і, в значній мірі, був покритий за рахунок зовнішніх запозичень (550 млрд. грн.).

Для розрахунку впливу на економіку виробництва будматеріалів використано історичні дані попередніх періодів щодо частки та структури доданої вартості, яка створюється при їх виробництві.

За результатами цих розрахунків, важливість максимального залучення українських виробників будматеріалів до відновлення зруйнованих і пошкоджених об'єктів нерухомості і інфраструктури характеризують наступні показники:

1. Виробництво будматеріалів і обладнання на загальну суму 62,8 млрд. дол. США забезпечить формування доданої вартості в країні на загальну суму 16,1 млрд. дол. США.
2. Зарплата найманих працівників складе 5,6 млрд. дол. США.
3. Податкові надходження і збори складуть 4,4 млрд. дол. США, в т.ч. 1,5 млрд. дол. США відрахування у Пенсійний фонд.
4. Буде збережено близько 100 тис. робочих місць на підприємствах сектору

³ <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno>

⁴ <https://www.ukrmetprom.org/rezultati-diyalnosti-metallurgijnoi-14/>

Отже, виконання згаданого обсягу замовлень українськими виробниками значно підтримає пост-воєнну ослаблену економіку країни через зростання виробленої в країні доданої вартості та збільшить податкові надходження в бюджет. Сукупно це зменшить потребу фінансування Зведеного бюджету країни за рахунок допомоги і кредитів західних країн. Також це матиме значний соціальний вимір, зокрема сприятиме поверненню на батьківщину вимушених переселенців. Крім того зазначимо, що максимальне залучення місцевих виробників до випуску згаданого обсягу товарів є необхідною умовою успішного виконання Плану відновлення України.

2 ОЦІНКА ГОТОВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СЕКТОРУ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ЗАБЕЗПЕЧИТИ ПОТРЕБИ БУДІВНИЦТВА НА ЕТАПІ ВІДНОВЛЕННЯ

2.1. Поточний стан сектору, інформація виробників щодо стану виробничої діяльності, потужності та їх завантаженість

Україна має розвинений сектор виробництва будівельних матеріалів, який включає видобуток будівельної сировини (пісок, гіпс, глина, камінь, щебінь, гравій, тощо) та виробництво основних будматеріалів і обладнання. Зокрема, це:

- 1.** стінові матеріали – цегла, газобетон, бетон, залізобетонні вироби
- 2.** в'язучі матеріали – цемент, сухі будівельні суміші
- 3.** покрівельні матеріали – єврорубероїд, металочерепиця, шифер
- 4.** облицювальні та оздоблювальні матеріали – керамічна плитка, гіпсокартон, штукатурка, шпалери
- 5.** лакофарбові матеріали
- 6.** золяційні та вогнезахисні матеріали
- 7.** профіль ПВХ, вікна і двері (зовнішні і міжкімнатні)
- 8.** арматура, металопрокат, металопрофіль і металовироби
- 9.** пластикові, чавунні і сталеві труби
- 10.** опалювальні котли і радіатори
- 11.** лічильники різних типів (тепло, вода, газ, електроенергія),
- 12.** ліфти, тощо.

Загальні обсяги виробництва будматеріалів в Україні протягом останніх років щорічно зростають і склали 16 млрд. дол. США в 2021 році (в цінах виробників).

Основна частина виробленого споживається в Україні (95%), а питома вага вітчизняних будматеріалів у загальному їх споживанні в Україні перевищує 90%. На підприємствах сектору працює близько 130 тис. найманих працівників (не враховуючи ФОП). В умовах зростаючого попиту на будматеріали, підприємства активно інвестували у розвиток, модернізували існуючі та будували нові потужності.

Результати анкетування асоціацій і ключових виробників будматеріалів дозволили охарактеризувати поточний стан роботи сектору, його готовність прийняти участь у повоєнному відновленні України, а також виділити ключові проблеми поточної операційної та інвестиційної діяльності. Перелік анкетованих підприємств і асоціацій виробників будматеріалів приведено в Додатку Б1.

Російсько-українська війна негативно вплинула на виробництво будматеріалів. Частина підприємств потрапила під окупацію та була пошкоджена в результаті обстрілів. Станом на листопад 2022 року пошкоджень різного ступеню зазнали близько 15% підприємств-виробників будматеріалів. Насамперед, це стосується заводів східних і південних регіонів, а також Київської та Чернігівської областей. Після деокупації підприємства намагаються відновити свою діяльність, однак це ускладнюється дефіцитом коштів і відсутністю державних програм із відновлення.

Найбільші втрати потужностей у виробництві сухих гіпсових сумішей (заводи Кнауф і Сініат у Соледарі та Бахмуті) і листового металопрокату (ММК і Азовсталь у Маріуполі). Також пошкоджено половина потужностей із виробництва ПВХ-профілю (заводи «Маядо» і «Вікналенд» в Київській області).

В інших сегментах втрата потужностей не перевищує 5-10%, з яких значна частина може бути швидко відновлена.

До війни значна частина сировини і важливих витратних матеріалів постачалася з росії та Білорусі, які зараз практично припинені. Насамперед, це стосується листового скла (яке не виробляється в Україні) і первинних полімерів (етилен, пропілен, ПВХ). Блокада морських портів ускладнила, в термінах і вартості доставки, логістику імпорту сировини з інших країн.

Водночас, в цілому сектор виробництва основних будматеріалів в Україні зберігає свою працездатність. Основна частина потужностей неушкоджена і знаходиться в робочому стані. Підприємства зуміли відновити логістичні ланцюги поставок сировини всередині країни, а також переорієнтувати її поставки з інших країн. Також збережений основний кістяк виробничого персоналу, насамперед ключові спеціалісти і технологи.

Однак, сектор має проблеми операційної та інвестиційної діяльності, частина з яких є спільними.

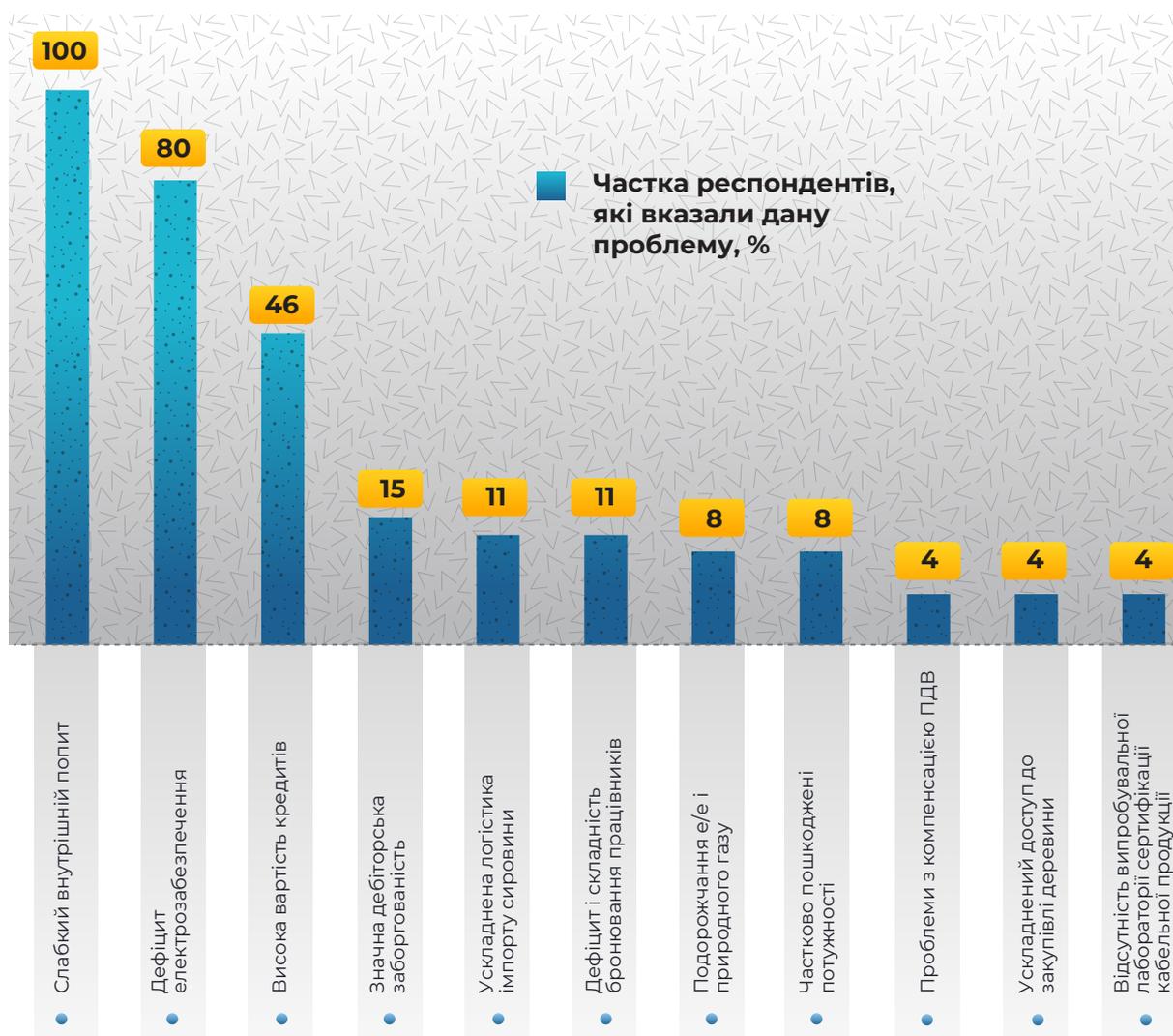

Рис. 2.1 – Відображення ключових проблем діяльності сектору виробництва будматеріалів за результатами анкетування учасників ринку

Основною спільною проблемою для всіх виробників є значне падіння попиту на будматеріали – до 25-40% від довоєнного періоду. Про це сказали 100% опитаних респондентів. Будівельники в 2022 році основному добудовували об'єкти високої ступені готовності, нові будівництва практично відсутні. Також через проблеми з логістикою (блокада морських портів) значно ускладнений експорт будматеріалів. В результаті падіння внутрішнього попиту і експорту, рівень завантаженості потужностей із виробництва будматеріалів не перевищує 35%, а в окремих сегментах складає 20% (арматура, цегла, бетон).

Наступною загальною проблемою є електрозабезпечення, особливо в центральних, східних і південних областях. Про це заявили 80% опитаних респондентів. Відключення електроенергії унеможлиблює повноцінну роботу підприємств. Частина підприємств, де технологічно неможливо призупинити виробництва на час відключень, змушені простоювати. Важливо розуміти, що цей дефіцит існує зараз при низькій завантаженості потужностей. Відповідно, цей фактор може стати серйозним бар'єром для нарощення виробництва на етапі збільшення попиту на ринку. Про це сказала абсолютна більшість опитаних.

Наступною спільною проблемою є доступ до недорогих фінансових ресурсів для кредитування капітальних інвестицій і обігових коштів. Таку відповідь дали 46% опитаних респондентів. Через неплатежі з боку будівельників зростає дебіторська заборгованість виробників і потреба в поповненні обігових коштів. Підприємства для підтримки виробництва змушені брати високовартісні кредити у вітчизняних банків. Також через дефіцит власних коштів та відсутність дешевого кредитування підприємства призупинили реалізацію частини інвестиційних проектів.

Для окремих секторів характерні специфічні (індивідуальні) проблеми. Так, в Україні відсутні акредитовані лабораторії та органи з сертифікації кабельної продукції. Через це випробування і сертифікацію вітчизняних кабелів необхідно проводити за кордоном, що потребує додаткових витрат коштів і часу на логістику.

Виробники дерев'яних дверей змушені купувати деревину у посередників за вищими цінами, ніж напряму в лісозаготовувачів, оскільки на біржових аукціонах потрібно купувати разові великі партії, що потребує значних коштів.

Виробники цегли і цементу відзначають значне зростання цін на електроенергію і природний газ, що суттєво здорожує їх продукцію, і потребує переорієнтації на альтернативні джерела енергії (тверде паливо).

Отже, в Україні присутній розвинений сектор виробництва основних будматеріалів, який залишається в працездатному стані в теперішніх умовах війни. За наявності замовлень і достатку електроенергії, він може в рази наростити виробництво продукції. Ступінь руйнувань і втрати потужностей некритичний, за виключенням гіпсової штукатурки і ПВХ-профілю. Водночас, сектор гостро потребує відновлення платоспроможного попиту на будматеріали, стабільного забезпечення електроенергією і доступу до недорогого фінансування для операційної та інвестиційної діяльності.

Потреба в будівельних матеріалах на етапі відновлення і наявні потужності з їх виробництва

Попит на будматеріали в Україні протягом найближчих років формуватимуть два фактори – це потреба на поточне будівництво та проведення ремонтів, а також додаткова масштабна потреба, яку формуватиме відновлення пошкодженої і зруйнованої нерухомості та інфраструктури.

Поточне будівництво та проведення ремонтів хоча і знизилося під час війни, однак зберігається. Їх обсяг приймається на рівні 2022 року, який в 3-3,5 рази нижчий ніж попередні довоєнні роки.

Співставлення поточної потреби та обсягів і темпів будівництва в попередні роки, а також термінів будівництва типових будівель, свідчить, що основна частина пошкодженої і зруйнованої нерухомості та інфраструктури може бути відновлена протягом 3-х років.

Результати розрахунків річної потреби в основних будматеріалах у кількісному та вартісному вираженні на етапі відбудови приведені в Додатку Б2.

Загальний попит на будматеріали оцінюється в середньому в 24,5 млрд. дол. США/рік в цінах споживачів 2022 року . Найбільші суми витрат припадають на бетон, цеглу, арматуру, металопрокат, вікна, двері та мінвату.

Інформація щодо обсягу потужностей із виробництва основних будматеріалів отримана від галузевих асоціацій і виробників у процесі анкетування, а також галузевих експертів. Важливо відзначити, що показник обсягу потужностей враховує достатнє забезпечення електроенергією.

Результати співставлення попиту на основні будматеріали і потужностей з їх виробництва в Україні приведено в Додатку Б3.

Наведений на рис. 2.2 графік показує достатній рівень покриття потужностями очікуваного попиту по абсолютній більшості позицій. Виключення складають 7 позицій – листове скло, 2 типи електророзподільних щитів ЕТР, бетон, цемент, мінвата і ПВХ-профіль.

⁵ Ціни споживачів включають витрати на транспортування, які є значними для більшості будматеріалів

Покриття попиту на будматеріали наявними потужностями, %

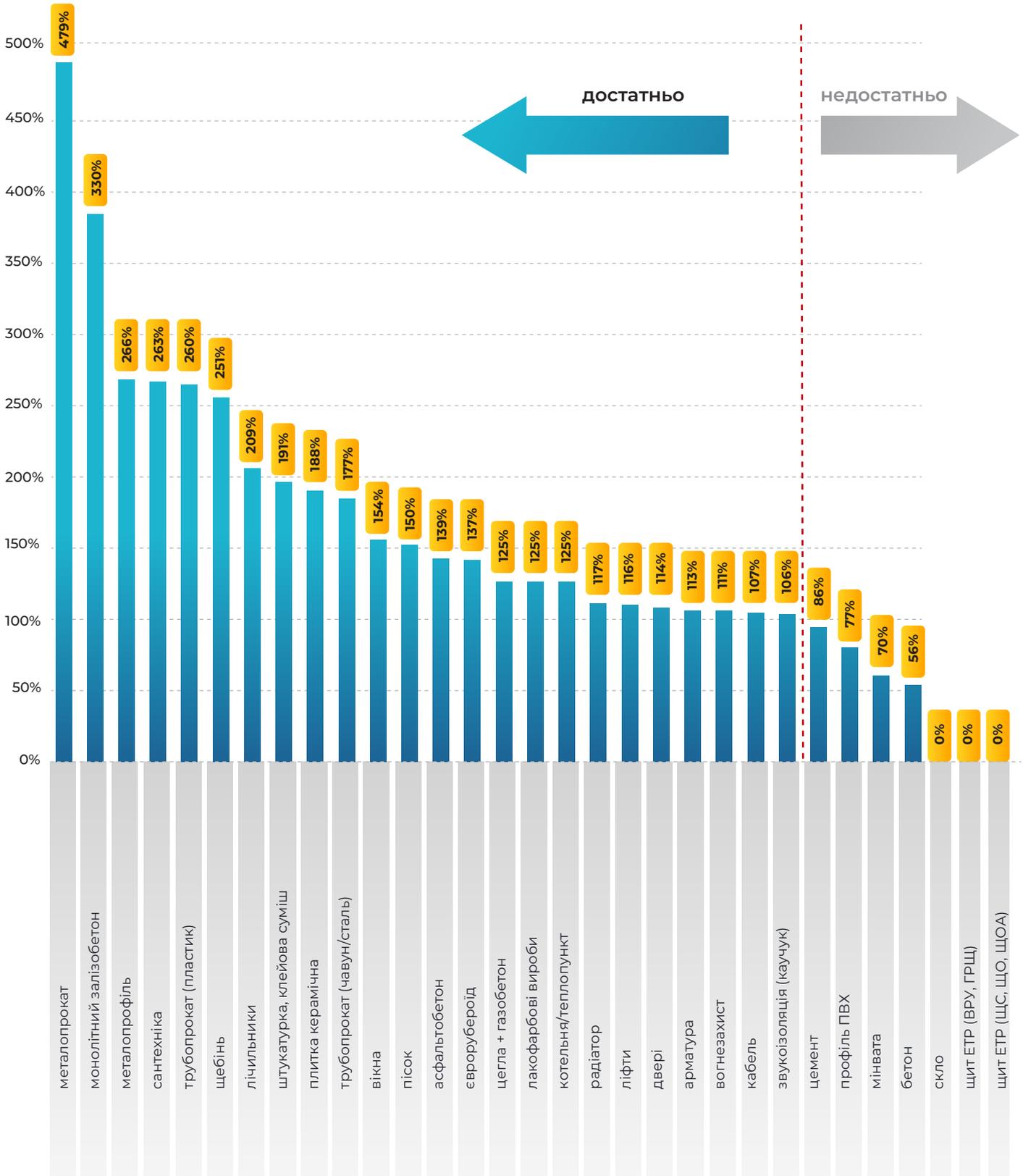

Рис. 2.2 - Оцінка достатності потужностей з виробництва основних будматеріалів для покриття попиту на етапі відбудови

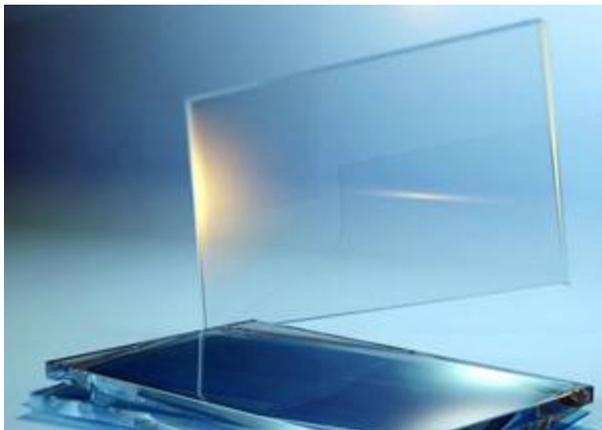
Отже, період відновлення формуватиме масштабний попит на основні будматеріали обсягом близько 24,5 млрд. дол. США/рік (в цінах споживачів 2022 року). Близько 90% цієї продукції може бути вироблено вітчизняними підприємствами. Отже, в теперішньому стані сектор демонструє високий рівень готовності до забезпечення процесу відновлення будматеріалами.

2.3. Продукція, що не виробляється в Україні чи виробляється недостатньо, основні інвестиційні кейси

Із загального переліку основних будматеріалів в Україні відсутнє виробництво листового скла і електророзподільних щитів ЕТР. Ще по 4-х позиціях (бетон, цемент, мінвата і ПВХ-профіль) наявні потужності недостатні для покриття очікуваного попиту на етапі відновлення.

1. ЛИСТОВОЕ СКЛО

Попит на листове скло в Україні на етапі відбудови очікується щонайменше на рівні 27 млн. м²/рік на суму 165 млн. дол. США (в цінах 2022 року).

Єдиний в Україні завод із виробництва листового скла «Пролетарій» (м. Лисичанськ) потужністю 15 млн. м²/рік був зруйнований ще в 2014 році і зараз знаходиться на ТОТ. Через це попит на листове скло повністю покривався імпортом, насамперед із росії. Скло з росії на український ринок постачали транснаціональні корпорації, які в 2000-х побудували там склозаводи (Pilkington, Glaverbel, Guardian Industries, Asahi Glass, Saint-Gobain). Маючи потужності в росії, міжнародні компанії не були зацікавлені будувати склозаводи в Україні.

Після початку війни поставки скла з рф припинилися, і попит покривається імпортом з європейських країн. Однак через вищу вартість логістики ціни зросли щонайменше на 10-15%.

Водночас, Україна щорічно експортує 300-350 тис тонн високоякісного піску, чого достатньо для виробництва 25-30 млн.м²/рік листового скла. Також кілька родовищ якісного піску не розробляються через відсутність попиту на нього.

Протягом останніх років ряд вітчизняних компаній декларували проекти з будівництва склозаводів, однак вони так і не були реалізовані.

Українська девелоперська компанія City One Development в середині 2022 року розпочала будівництво в м. Березань (Київська область) склозаводу потужністю 15-16 млн. м². Реалізує проект ТОВ «Березань-скло» на території індустріального парку «Місто скла». Загальна задекларована вартість проекту складає 100 млн. євро. Завод має бути побудований до 2024 року.

Компанія City One Development задекларувала намір побудувати в 2023-2025 рр. ще один аналогічний склозавод в одній із областей в Центральній Україні (на 15-16 млн. м²). Таким чином, сумарна потужність двох заводів складе ~30 млн. м². Частину виробленого скла компанія планує експортувати в Європу і планує побудувати у Румунії завод з виробництва склопакетів.

Значний попит на листове скло в Україні і втрата можливості поставок зі своїх російських заводів створюють мотивацію для глобальних виробників скла (Pilkington, Glaverbel, Guardian Industries, Asahi Glass, Saint-Gobain) щодо будівництва скляних заводів в Україні. Такі заводи можуть бути побудовані в західноукраїнських областях, що дозволить частину виробленого скла постачати на ємний європейський ринок.

Наявність родовищ високоякісного піску і застосування передових технологій забезпечить високу конкурентоздатність виробленого в Україні листового скла як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

2. ЦЕМЕНТ

В Україні працює 10 цементних заводів, сумарною потужністю 13 млн. тонн/рік. Ще один завод потужністю 4 млн. тонн/рік знаходиться на ТОТ (Амвросіївський цементний завод).

Очікуваний попит на цемент на період відновлення складає 15-16 млн. тонн/рік, тому потреба в додаткових потужностях – 2-3 млн. тонн/рік.

Два цементні заводи мають інвестиційні проекти розширення потужностей, які були підготовлені в довоєнний період.

Так, компанія «Дікергоф» має проект модернізації існуючих потужностей на заводі «Південьцемент», що дозволить збільшити їх на 0,6-0,7 млн. тонн/рік. Вартість проекту – 10 млн. дол. США, термін реалізації 6-8 місяців. Інший проект передбачає будівництво нової печі на заводі «Південьцемент» потужністю 1,2 млн. тонн/рік. Вартість проекту – 15-20 млн. дол. США, термін реалізації 2-3 роки.

Завод ПрАТ «Кривий Ріг Цемент» має два аналогічні проекти. Перший передбачає модернізацію існуючих потужностей (+0,7 млн. тонн/рік, до 10 млн. дол. США, до 8 міс.). Другий проект передбачає будівництво нової печі потужністю 1,2 млн. тонн/рік (15-20 млн. дол. США, до 3 років).

Наявність високоякісної цементної сировини і застосування передових технологій забезпечить високу конкурентоздатність виробленого на нових потужностях цементу на внутрішньому ринку.

3. БЕТОН

В Україні нараховується більше 300 виробників бетону, сумарною потужністю близько 12 млн. м³/рік. Основу складають 6 київських виробників сумарною потужністю 7 млн. м³/рік. Інші компанії – це невеликі місцеві виробники, які працюють на локальних ринках.

Очікуваний попит на бетон на період відновлення складає 21-22 млн. м³/рік, тому потреба в додаткових потужностях складає 9-10 млн. м³/рік.

Виробництво бетону через високу вартість логістики має бути наближене до місця споживання, в радіусі до 100 км. Північні області України (Київщина, Чернігівщина, Сумщина) можуть бути відбудовані з використанням існуючих потужностей в Києві та Київській області (ПБГ «Ковальська», «Бетон Комплекс», «Автобудкомплекс-К», «Астор і Ко», «Бетон Сервіс», «Спецбетон»).

Для відбудови південних і східних областей необхідно побудувати нові бетонні потужності. Це повинні бути заводи потужністю кожен ~1 млн. тонн/рік, розташовані поблизу родовищ піску і в радіусі до 100 км до основних місць споживання. Вартість будівництва такого заводу складає 5-6 млн. дол. США, термін будівництва – 6-8 міс.

Такі заводи можуть побудувати існуючі гравці ринку, зокрема ПБГ «Ковальська».

4. МІНВАТА

В Україні нараховується 9 виробників мінвати, сумарною потужністю близько 35 млн. м2/рік. Найбільші виробники – ТОВ «Завод теплоізоляційних матеріалів «Техно» і ТОВ «Обіо». На них припадає більше 90% виробництва мінвати.

Очікуваний попит на мінвату на період відновлення складає 49-50 млн. м3/рік, тому потреба в додаткових потужностях складає ~15 млн. м2/рік.

Компанія «Обіо» має розроблений в довоєнний період проект будівництва нових потужностей на 100 тис. тонн (або 12 млн. м2). Цей проект дозволить практично повністю покрити потреби внутрішнього ринку. Вартість проекту – 25 млн. євро, термін – 1,5 роки. Планувалося залучення кредиту в ЄБРР, однак через війну реалізацію проекту зупинено.

Наявність високоякісної сировини (базальту) і застосування передових технологій забезпечить високу конкурентоздатність виробленої в Україні мінвати, як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

5. ПВХ-ПРОФІЛЬ

В Україні нараховується 14 виробників ПВХ-профілю, сумарною потужністю 100 тис. тонн/рік, або 30 млн.пог.м/рік. Найбільші виробники – ТОВ «МІРОПЛАСТ», ТОВ «МАЯДО» і ТОВ «ВІКНАЛЕНД». На них припадає близько 80% виробництва.

Водночас, у двох виробників (Маядо і Вікналенд, Київська область) пошкоджені виробничі цехи, і вони, станом на початок 2022 року, не працюють. Без цих заводів доступні потужності з виробництва ПВХ-профілю складають 50 тис тонн/рік (або 15 млн.пог.м/рік).

Очікуваний попит на ПВХ-профіль на період відновлення складає 19,5 млн.пог.м/рік. З урахуванням пошкоджень на двох заводах, дефіцит потужностей складає 4,5 млн.пог.м.

Цей дефіцит може бути покритий шляхом відновлення роботи двох зазначених підприємств. На сьогодні на обох заводах тривають відновлювальні заходи. Орієнтовний термін відновлення роботи двох заводів – 6 місяців. Після їх запуску потужності будуть достатні для покриття попиту на ПВХ-профіль.

Виробники інших будматеріалів також мають напрацьований перелік інвестиційних проектів, направлений на модернізацію існуючих і будівництво нових потужностей. Основна частина цих проектів розроблені ще в довоєнний період, в умовах активного будівництва і зростаючого попиту на будматеріали.

Інвестиційні проекти охоплюють наступні будматеріали: сухі бетонні суміші, арматуру, цеглу, газобетон, єврорубероїд, опалювальні радіатори, вогнезахист, лакофарбові вироби, металопрофіль, кабельну продукцію, керамічну плитку, сантехніку, ізоляційні матеріали. В Додатку Б4 приведені інвестиційні профілі зазначених інвестиційних проектів із розвитку виробництва будівельних матеріалів в Україні.

Зростання ринку будматеріалів на етапі відновлення формує потребу в додаткових потужностях з їх виробництва. Такі проекти мають вітчизняні виробники. Однак, через війну, падіння попиту і дефіцит недорогого фінансування основна їх частина заморожена.

3 ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, СПРЯМОВАНОЇ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАКСИМАЛЬНОЇ УЧАСТІ МІСЦЕВИХ ВИРОБНИКІВ БУДМАТЕРІАЛІВ І ОБЛАДНАННЯ В ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Концептуальний підхід та напрямки політики

Українська галузь будівельних матеріалів та обладнання динамічно розвивалась в попередні довоєнні роки і налагодила виробництво домінуючої більшості товарів для будівництва. В процесі цієї роботи встановлено, що не зважаючи на активну війну і деякі втрати, галузь демонструє високий рівень готовності забезпечити їхній випуск в обсягах, необхідних на етапі відновлення зруйнованого.

Потреба у таких матеріалах оцінюється на суму близько 62,8 млрд. долл. США. Близько 90% цієї потреби може бути покрито внутрішнім виробництвом на теперішніх потужностях. Одночасно продовжується будівництво нових заводів, тому до початку відновлення рівень покриття буде більшим.

Якщо згадані обсяги будуть вироблені в Україні, це матиме дуже важливий вплив на підтримку економіки країни, виснажену війною, робочі місця, доходи громадян та доходи бюджету (п.1.2). Зокрема, буде збережено до 100 тис. робочих місць, які забезпечать близько 5,6 млрд. долл. США заробітної плати та згенеровано 4,4 млрд. долл. США податків і зборів. Цим самим зросте спроможність країни фінансувати видатки на відновлення коштом внутрішньої економіки і відповідно зменшити тягар фінансування для донорів.

Разом з тим, дослідження виявило ряд суттєвих проблем щодо теперішньої діяльності сектору будівельних матеріалів. Основні з них це:

- 1. Дуже слабкий ринок збуту і завантаженості виробничих потужностей**
- 2. Ускладнений доступ до інвестиційного та операційного фінансування, зокрема через військові ризики**
- 3. Висока вартість приєднання до джерел електроенергії та перебої з її постачанням.**

Ці та інші проблемні зони діяльності впливають на конкурентоздатність сектору, але не охоплені відповідними інструментами підтримки з боку економічної політики

Такі висновки роботи накладають вимоги до формування активної політики держави щодо локалізації відновлення і підказують напрямки докладання зусиль. Відповідно, політика, спрямована на максимізацію участі місцевих виробників у відновленні, має бути комбінованою і здійснюватись у трьох напрямках:

- 1. Адвокаційні зусилля, спрямовані на закріплення принципу локалізації в усіх національних програмних документах щодо відновлення**
- 2. Дипломатичні зусилля щодо адекватної фіксації принципів відбудови у міжнародних підходах до процесу**
- 3. Промислову економічну політику із стимулювання подальшого розвитку внутрішнього виробництва будівельних матеріалів**

Зусилля по адвокації принципу локалізації мають бути спрямовані на роботу з відповідними структурами Офісу Президента України, органами виконавчої влади (Кабінет міністрів України, Міністерство економіки України, Міністерство розвитку громад та територій, Міністерство інфраструктури України, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості, Міністерство фінансів України), профільними комітетами та народними депутатами Верховної Ради України.

Основні дипломатичні зусилля політики мають бути спрямовані на роботу з донорами, щодо визнання ними принципу «місцевого виробника» участі місцевих виробників у проектах відновлення.

Зусилля з економічно - промислової політики повинні забезпечити підприємців інструментами підтримки на етапі інвестування у розвиток виробничих потужностей, стимулювати будівельний ринок і сприяти передбачуваності портфелю замовлень виробників. У цьому, більш широкому сенсі, зусилля української дипломатії із визнання з боку міжнародних донорів принципу «місцевого виробника» доцільно розглядати також і як елемент промислової політики.

3.2. Забезпечення участі українських (місцевих) виробників у процесах відновлення як один з ключових принципів організації міжнародної допомоги для відбудови України

Як видно з нижче наведеного аналізу, на сьогодні відсутні як узгоджений і скоординований національний механізм, так і принципи формування і надання міжнародної донорської допомоги. Коротко нагадаємо історію і теперішній статус процесу.

Інституціоналізація процесу відбудови України (хронологія)

Національна Рада з питань відбудови України була створена доволі швидко – вже за два місяці від моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну. Вже 21 квітня 2022р. президент України підписав відповідний указ №266/2022 . У розвиток роботи Національної ради було утворено низку робочих груп, у т.ч. і групу «Будівництво, містобудування, модернізація міст та регіонів України», яка напрацювала відповідні пропозиції до політики відновлення. Орієнтовно, у той самий час були створені низка національних фондів відновлення.

Національна рада доволі швидко напрацювала План економічного відновлення України, та презентувала його у травні 2022р. Оновлена версія Плану була представлена Прем'єр-міністром України Д.Шмигалем на міжнародній донорській конференції у Лугано 4-5 липня 2022р.

18 травня 2022р. Європейська Комісія (ЄК) оприлюднила комунікацію щодо плану реакції Євросоюзу на покриття Україною фінансового розриву та довготермінового плану реконструкції. У своїх пропозиціях, серед іншого, ЄК визначила, що підходи до реконструкції мають ґрунтуватися на: (1) «власності» України, але у тісному партнерстві з ЄС та іншими ключовими партнерами; (2) партнерстві між містами та регіонами ЄС та України. Деталізація учасників відбудови відсутня.

⁶ До складу Національної ради з відновлення України від наслідків війни входять винятково представники Офісу Президента, Уряду та керівники профільних парламентських комітетів. Однак до робочих підгруп Ради були запрошені також і представники громадськості та міжнародних експертів, які мали можливість давати свої пропозиції та зауваження до Плану відновлення.

У розвиток зазначеної роботи та за результатами донорської конференції у Лугано, у вересні 2022р. Офіс Президента України анонсував створення Фонду відновлення України, проєкт якого був також запропонований для вивчення міжнародним донорам та основним країнам-партнерам України. Мета цього кроку – звести в одну інституцію всі «точкові» проєкти по відновленню та відбудові, «які впроваджуються різними системами фінансування від наших донорів». Пропозиції, переважно, стосувалися регламентації діяльності та адміністрування Фонду, але жодним чином не деталізували питання учасників (стейкхолдерів) відбудови. Проєкт створення Фонду отримав ряд зауважень міжнародних партнерів і наразі доопрацьовується українською стороною.

Запуск єдиної Електронної системи управління відбудовою. У розвиток донорської конференції у Лугано коаліція українських організацій та міжнародних партнерів **RISE Ukraine** (за підтримки уряду України) вже напрацювала нариси **Електронної системи управління відбудовою** (ЕСУВ). Завдяки такій системі можна буде відстежувати, що відбувається з відбудовою на державному, регіональному чи місцевому рівнях.

Згідно проєкту, оцифрованими мають стати всі етапи відбудови: реєстр пошкодженого і зруйнованого майна, створення і затвердження проєктів, фінансування, закупівель, оцінка результатів роботи і аудит імплементації проєктів. За задумом, всі проєкти з відновлення мають проходити повний цикл в ЕСУВ.

Фінансовий «Рамштайн». 25 жовтня 2022р. в ході Міжнародної конференції з питань відновлення України у м. Берлін (Німеччина), Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль запропонував міжнародним партнерам України створити координаційний механізм за типом **Контактної групи з оборони**, який було утворено 22 квітня 2022р. у ході зустрічі міністрів оборони 40 країн у м. Рамштайн (ФРН), та **зазначив**, що Україна готова проводити відбудову у тісній взаємодії зі всіма міжнародними партнерами, а український Офіс реформ збирає коментарі та пропозиції для плану відновлення України від держав-партнерів, Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, ЄБРР та інших міжнародних інституцій і організацій.

Створення координаційного механізму донорської допомоги Україні на майданчику G7. З огляду на наявність значної кількості різноманітних донорських ініціатив та програм допомоги Україні, які досить інтенсивно запроваджувалися у 2022р. і існували паралельно одна до одної, а також у відповідь на заклик української сторони щодо створення «фінансового Рамштайну» країнами «Великої сімки», ЄС та міжнародними фінансовими інституціями було прийнято рішення про створення донорської координаційної платформи задля узгодження процесу фінансової допомоги Україні у макроекономічній стабілізації та відбудові.

Рішення було проголошено у **Заяві** лідерів «Великої сімки» від 14 грудня 2022р. Платформа має адресувати питання підтримки України як у короткостроковій (макрофінансова), так і довгостроковій (відбудова) перспективі. Кожна з країн/інституцій донорів має делегувати свого високого представника до роботи Секретаріату Платформи. Установча зустріч Платформи має відбутися наприкінці січня-початку лютого 2023р.

Відображення участі бізнесу у відбудові в Україні у поточних концептуальних підходах до інституціоналізації процесу

На рівні політичних заяв українська влада завжди виступала за **заохочення** українського бізнесу до участі у процесах відбудови. Оригінальний План економічного відновлення України, серед іншого, **виокремлював** такий ключовий принцип як «локалізація не менше 60%», яким передбачалося, що у відновленні України будуть задіяні українські компанії та виробники. Це, за задумом ОП, мало надати поштовх економіці, створити нові робочі місця, поживити підприємницьку активність. **Позиція** Комітету ВРУ з питань економічного розвитку: «розвиток переробної промисловості, експорт товарів з високим рівнем доданої вартості, а не сировинної продукції, а також зростання рівня локалізації завжди були серед пріоритетів» законотворчої діяльності Комітету.

Однак, **План відновлення**, доопрацьований та представлений на міжнародній донорській конференції у Лугано 4-5 липня 2022р., вже не містив серед принципів відбудови такий елемент як «локалізація бізнесу». У підсумковій **декларації** донорської конференції у Лугано принцип участі приватного сектору у відбудові був визначений більш довільно як «залучення багатьох стейкхолдерів» і не звужувався до принципу «локалізації»: процес відновлення має сприяти співпраці між національними та міжнародними суб'єктами, які включають у себе також представників приватного сектору, громадянського суспільства, наукових кіл та місцевих органів влади. Чинний **План Відновлення** України, уточнений за результатами конференції, також не містить жодного посилання на принцип «локалізації»⁷.

Запропонований Єврокомісією у травні 2022р., план відбудови України також не конкретизував питання заохочення українського бізнесу у відновленні, натомість акцентував увагу на партнерствах між містами/регіонами України та ЄС, верховенстві права та боротьбі з корупцією.

Єдиною згадкою про інтереси бізнесу можна вважати посилання у Заяві лідерів «Великої сімки» від 14.12.22 про те, що Платформа «буде координувати наступне міжнародне фінансування...та заохочувати реформи в Україні і економічне зростання за лідерства приватного сектору». Втім, з даного твердження не зрозуміло, чи йдеться про участь приватного сектору у вигляді іноземних інвестицій в Україну, чи стимулювання активності приватного сектору в Україні у т.ч. за рахунок участі у процесах відбудови.

Доцільність збереження та адвокації принципу «місцевого виробника» в програмних документах по відбудові. Пропоновані заходи

⁷ План базується на таких п'яти Основних принципах: (1) негайний початок і поступовий розвиток; (2) нарощування справедливої добробуту; (3) інтеграція в ЄС; (4) відбудова кращого, ніж було, в національному та регіональному масштабах; (5) стимулювання приватних інвестицій.

тже, на сьогодні, ані у внутрішньому, ані у зовнішньому дискурсі немає чіткої визначеності щодо принципу «місцевого виробника» в процесі організації відновлення. В той же час, згідно висновків цього дослідження, максимальне залучення українських виробників до відбудови зруйнованого матиме важливі наслідки для пост-воєнного розвитку країни.

Мультиплікатор ефекту стосуватиметься економічного, соціального і безпекового виміру. Зокрема, буде згенеровано додатково 16,1 млрд. долл. США доданої вартості, буде створено відчутний соціальний стимул до повернення та працевлаштування в Україні громадян, які були змушені тимчасово виїхати за кордон на час воєнних дій, бюджет отримає 4,4 млрд. долл. США податків, з яких фінансуватиметься оборона країни.

В цьому контексті забезпечення принципу «місцевого виробника» (з огляду на масштаб очікуваних робіт по відновленню і їхній вплив на ВВП, бюджетні надходження та збереження робочих місць) також потрібно розглядати, як необхідну умову виконання чинного Плану післявоєнного Відновлення України. Для того, щоб це відбулося, політичні заяви української влади про обов'язкове залучення українських компаній до відбудови мають отримати своє правове закріплення у вигляді обов'язкової вимоги «компоненту локалізації» в усіх програмних та регулятивних документах, що визначатимуть процес відбудови в Україні.

Для адвокації цього принципу на міжнародному рівні доцільно застосувати підхід поступового переходу від принципу «відбудова України здійснюється за кошти платників податків європейців чи американців» (через кредити та гранти) до принципу «відбудова України також відбуватиметься за кошти українських платників податків» (через акумулювання відповідних статей видатків на відновлення у т.ч. за рахунок зростаючих надходжень до бюджету у вигляді податків).

Іншим важливим положенням залишатиметься принцип конкурентності (рівних правил доступу до державних замовлень), транспарентності (прозорих тендерних процедур та відкритої звітності про діяльність компаній) та доброчесності (відсутності корупційних практик).

Ще одним підходом є гнучкість та широта форм реалізації «компоненту локалізації». Наприклад, вони можуть передбачати спільні підприємства та консорціуми українських компаній з іноземними партнерами, субпідрядні роботи з головним підрядником у вигляді іноземної компанії, прямі іноземні інвестиції у виробничі потужності України тощо. Головним критерієм при цьому має стати індикатор створення додаткових робочих місць в Україні, генерування доданої вартості на виробничих потужностях в Україні, використання локального матеріалу та продукції тощо.

Принцип локалізації має бути також закріплений у концептуальних документах щодо інституціоналізації відбудови, які наразі готуються міжнародними партнерами України, саме через віддзеркалення підходу посилення спроможностей України відбудовувати за рахунок українських платників податків, а не платників податків країн Європи та США. При цьому можуть бути опрацьовані позначені вище форми міжнародної кооперації іноземних компаній з українськими виробниками.

Попозиції до заходів

1. Забезпечити участь українського бізнесу у виробленні державної політики з відбудови (створенні Фонду відбудови), який відстоюватиме принцип «локалізації відбудови».
2. Домогтися єднання всіх органів державної влади навколо «принципу локалізації» відновлення і закріпити його як один з ключових компонентів в усіх національних програмних документах, що стосуються відбудови України.
3. Опрацювати форми «компоненту локалізації» за участі міжнародних партнерів: спільні підприємства, консорціуми українських компаній з іноземними партнерами, субпідрядні роботи з головним підрядником у вигляді іноземної компанії, прямі іноземні інвестиції у виробничі потужності України.
4. Опрацювати низку заохочувальних пільг для іноземних компаній, які здійснюватимуть роботи з відбудови України у партнерствах з українськими виробниками.
5. Розробити механізм державно-приватних партнерств для відбудови соціальної інфраструктури за участі «змішаних» будівельних консорціумів (українські та іноземні компанії).
6. Розробити план адвокації принципу в стосунках з міжнародними донорами та розпочати його імплементацію.
7. Інкорпорувати принцип та форми «локалізації» в усі програмні документи по відбудові України, які розроблятимуться на міжнародному рівні.

3.3. Заходи з підтримки (стимулювання) виробництва будівельних матеріалів та обладнання, яких потребує відновлення

Згідно результатів цього дослідження, галузь будівельних матеріалів України? загалом, зберегла свою функціональність в умовах війни і на сьогодні готова покрити потребу в будівельних матеріалах на етапі відновлення на 90% власними потужностями. В той же час, було виявлено низку проблемних питань, негативних для теперішньої діяльності і перспектив розвитку сектору. В обставинах війни, вони не можуть бути вирішені лише силами підприємців, тому потребують розумного втручання держави через відповідну економічну політику.

З огляду на виявлену проблематику, ключові заходи цієї політики повинні стосуватись підтримки капітальних інвестицій у будівництво потужностей, стимулювання попиту, зокрема з боку внутрішнього ринку та допомогу у вирішенні низки операційних питань, таких як забезпечення електроенергією, доступ до кредитних ресурсів, бронювання інженерно-технічного персоналу, тощо. Відповідно рішення і заходи політики доцільно згрупувати за трьома напрямками:

1. **стимулювання капітальних інвестицій у розвиток виробничих потужностей**
2. **підтримка операційної діяльності підприємств в умовах активних військових дій в країні**
3. **сприяння підсекторам у вирішенні конкретних специфічних проблем, озвучених окремими виробниками та асоціаціями**

Відзначимо, що на сьогодні в державі діють окремі інструменти та програми підтримки, які вже застосовуються чи можуть бути застосовані для допомоги функціонуванню сектору будівельних матеріалів (Додаток В1). Вони були безпосередньо враховані нами при розробці комплексу інструментів політики.

Разом з тим, ряд важливих ділянок діяльності з виробництва будівельних матеріалів залишається без відповідних механізмів та ресурсів державної підтримки. Тому пропозиції заходів політики передбачають створення нових інструментів та проведення низки активностей з боку держави. Узагальнюючи зазначимо, що пріоритетним у цьому процесі повинне бути стимулювання ринку, що є актуальним для усіх блоків пропонованої державної політики. Повний детальний перелік заходів наведений в Додатку В2.

Також зауважимо, що переважна більшість підприємств сектору належать до категорії МСБ. Останнє також було враховане при формуванні відповідних пропозицій.

Нижче в порядку пріоритетності наведемо пропозиції заходів та активностей у розрізі згаданих напрямків політики.

I. СТИМУЛЮВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ ОБСЯГОМ ПОНАД 2 МЛН. ДОЛ. США (зокрема, будівництво заводів з виробництва листового скла, електророзподільних щитів, сухих будівельних сумішей тощо).

1. Високі ризики капітальних інвестицій у зв'язку з війною, що триває. В даний час в Україні механізмів страхування військових ризиків для промислових підприємств не існує. Однак діє урядова ініціатива (здійснюється Міністерством економіки), щодо залучення до цього процесу міжнародної агенції MIGA з групи Світового Банку – Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій MIGA реалізовує пілотний проект зі страхування інвестицій в Україні під час війни на суму 30 млн. дол. США⁷. Обсяг страхового покриття передбачений на рівні не менше 90% від обсягу інвестицій. У подальшому планується розширення суми фінансування до 1 млрд. дол. США. Відповідно пропонується застосувати цей механізм для реалізації інвестиційних проєктів з будівництва заводів для виробництва листового скла, електророзподільних щитів, сухих будівельних сумішей тощо.

2. Висока вартість та складність залучення кредитів під капітальне будівництво промислових об'єктів, що потребує пошуку нових механізмів забезпечення доступу до недорогого кредитування. З цією метою пропонується:

- **Застосувати принцип програми «Доступні кредити 5-7-9%»**, проте з відповідним її масштабуванням для інвестиційних проєктів вартістю до 10 млн. дол. США. (відтак, сума максимальної позики збільшиться до 8 млн дол. США)
- В даний час в Україні відсутні інструменти, що допомагають фінансувати за недорогою ставкою капітальні інвестиції вартістю 10 млн. долл. США і вище. Щоб заповнити цю прогалину пропонується – **заснувати спеціальну інституцію «Національний банк розвитку України»** з місією довготермінового кредитування за низькою ставкою та/чи компенсації кредитної ставки комерційних банків для інвестиційних проєктів вартістю понад 10 млн дол. США
- Ще одним заходом є зусилля з досягнення домовленостей з урядами країн партнерів щодо надання гарантій фінансовим установам під кредитування інвестиційних проєктів у сфері виробництва в Україні (зокрема будівельних матеріалів)

⁷ Мінекономіки України домовилось з MIGA про запуск механізму страхування інвестицій під час війни <https://www.me.gov.ua/news/detail?lang=uk-ua&id=5990f3c1-873c-4b66-8ca0-b68f7f947f28&title=minekonomikiukrainidomoviloszmgaprozapuskmekhanizmutrakhuvanniainvestitsiipidchasviini>

3. Низька мотивація до інвестиційної діяльності на українському ринку серед ключових гравців глобального рівня.

На сьогодні в Україні вже існують певні стимули для інвестиційних капіталовкладень, зокрема («Інвестиційна няня»⁸ та Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків...»⁹).

Проте, цього недостатньо, особливо в умовах війни. Тому вважаємо за доцільне у підсилення напрямку реалізацію наступних кроків: **(1) комплекс заходів із стимулювання внутрішнього ринку** (зокрема формування донорського «Фонду відновлення та розвитку України»; розвиток іпотечного кредитування, імплементація і нагляд за дотриманням будівельних норм), **(2) розробка «Державної програми післявоєнного відновлення України»** як важливого орієнтиру для підприємців що до рівня попиту і в контексті організації загального процесу відбудови за участю донорів, **(3) донесення інформації до потенційних інвесторів про наявні інвестиційні пропозиції та можливості їх державної підтримки** (здіяяти майданчики «Advantage Ukraine», «Укрінвест», донорських конференцій, тощо).

4. Висока вартість підключення до інженерної інфраструктури (зокрема мереж електро- та газопостачання).

Вже існує механізм вирішення через компенсацію витрат на приєднання до енергомереж на територіях індустріальних парків «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків...»¹⁰. Проте обладнаних парків в країні поки дуже мало. Відповідно пропонується активізувати їхню розбудову, залучивши до будівництва публічні кошти Державного фонду регіонального розвитку та територіальних громад. Надалі доцільно розширити норму про компенсацію на всю територію України

5. Тривалі терміни окупності проектів в умовах високих політично-військових ризиків.

Високі політичні ризики України підвищують вимоги інвесторів до швидкості окупності проектів. Цьому сприятиме часткове звільнення від податків в залежності від суми капітальних інвестицій, що підвищить норму рентабельності. Актуальним є використання уже згадуваних документів таких, як: «Інвестиційна няня»¹¹, ЗУ «Про індустріальні парки»¹² та Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків...»¹³.

⁸ ЗУ «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>

⁹ Постанова КМУ «Про затвердження «Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків — суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж»

¹⁰ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків — суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж» <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-nadannia-kompensatsii-vytrat-initsiatoram-stvorennia-industrialnykh-promyslovykh-parkiv-subiektam-hospodariuvannia-keruiuchym-i030123-10> Постанова КМУ від 03 січня 2023 року №10

¹¹ Закон «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>

¹² ЗУ «Про індустріальні парки» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>

¹³ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків — суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж» <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-nadannia-kompensatsii-vytrat-initsiatoram-stvorennia-industrialnykh-promyslovykh-parkiv-subiektam-hospodariuvannia-keruiuchym-i030123-10> Постанова КМУ від 03 січня 2023 року №10

6. Ускладнений доступ до сировини.

Рішення цього питання полягає у **(1) зниженні рівня бюрократичних процедур** в процесі отримання ліцензій на експлуатацію родовищ та інших дозвільних документів; **(2) застосовуванні спрощеної процедури до позицій критичного імпорту сировини** для будівельної галузі (зниження імпортного мита до 0% за умови її подальшої переробки на території України); **(3) вдосконалення і спрощення процедур закупівлі деревини для її наступної переробки.**

II. ПІДТРИМКА ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРИВАЮЧИХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В КРАЇНІ

Серед найактуальніших проблем ведення операційної діяльності представники галузі відзначили наступні:

- **істотне падіння попиту на вітчизняні матеріали** через різке зниження обсягів будівництва (виробничі потужності підприємств переважно завантажені на 25-30%)
- **висока вартість кредитів** для поповнення обігових коштів
- **значна дебіторська заборгованість** виробників будматеріалів з боку забудовників
- **перебої та дефіцит у постачанні електроенергії**
- **дефіцит кваліфікованих трудових ресурсів** (насамперед інженерних професій та ланки топ-менеджменту через відтік кадрів за кордон чи відрив від виробництва у зв'язку з військовою мобілізацією)

Згадані проблеми частково вирішуються у межах згаданих вище законодавчих та нормативно-розпорядчих актів, зокрема через блок активностей із стимулювання ринкового попиту. Проблема слабого попиту виглядає найбільш гострою. Відповідно для її вирішення пропонуються наступні заходи:

- **активізація відповідних державних інституцій у напрямі стимулювання внутрішнього ринку** (зокрема: формування донорського «Фонду відновлення та розвитку України»; розвиток іпотечного кредитування; фінансування проектів публічними коштами; нагляд за дотриманням будівельних норм тощо)
- **розробка «Державної програми післявоєнного відновлення України»**
- **досягнення домовленостей з міжнародними донорами** щодо залучення національних виробників будматеріалів до відбудови України як одного з ключових принципів організації процесу відновлення
- **використання конфіскованих коштів рф в Україні у формі репарацій** для фінансування процесів відбудови країни із залученням вітчизняних виробників; **КМУ 17 млрд грн спрямував на відновлення зруйнованого бойовими діями житла українців**¹⁴

¹⁴ 17 млрд гривень, конфіскованих у банків рф, спрямують на відновлення України <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/03/novyna/polityka/17-mlrd-hryven-konfiskovanyx-bankiv-rf-spryamuyut-vidnovlennya-ukrayiny>

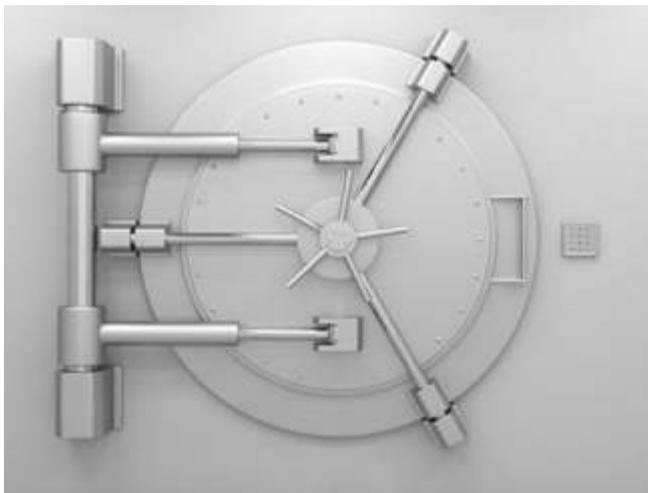
Пропозиція для вирішення питання кредитів для обігових коштів полягає у розширенні мандату програми «Доступні кредити 5/7/9%» на таке кредитування.

Рішення питання забезпечення безперебійного постачання електроенергії виробникам лежить у полі значно ширшої безпекової політики та впровадження елементів воєнної економіки, зокрема **створення державного резерву енергетичного обладнання** для швидкого відновлення енергопостачання та **забезпечення пріоритетності постачання електроенергії промисловим підприємствам**.

Елементом воєнної економіки також є заходи для збереження кадрової працездатності виробництв, зокрема **полегшення оформлення броні на технологів та інших провідних спеціалістів у процесі військової мобілізації**.

III. ПІДТРИМКА ПІДСЕКТОРІВ У ВИРІШЕННІ КОНКРЕТНИХ СПЕЦИФІЧНИХ ПРОБЛЕМ, ОЗВУЧЕНИХ ВИРОБНИКАМИ ТА АСОЦІАЦІЯМИ.

Існують питання, властиві для окремих підсекторів галузі. Зокрема були виявлені такі: **відсутність випробувальних лабораторій для сертифікації кабельної продукції** (через те, що єдина такого типу лабораторія залишилася на окупованій території); **ускладнений доступ до закупівлі деревини для представників деревообробної промисловості** (відповідно до [Постанови КМУ¹⁵](#) підприємства змушені закуповувати сировину винятково на профільних товарних біржах лише в істотно великих обсягах).

Подібні аспекти виникають постійно у процесі діяльності підприємств. Їх вирішення вимагає швидкого реагування з боку регуляторної політики. Також в цьому присутнє поле діяльності для **міжнародних донорських організацій та програм** розвитку МСБ в Україні.

Зокрема вони можуть надавати гранти на підтримку кластерного розвитку МСБ, як наприклад, у випадку створення важливого елемента кластеру – сертифікаційних лабораторій для випробовування кабельної продукції. Також можуть видати гранти на фінансування

досліджень і консультацій у сфері адаптації передового досвіду із забезпечення прозорості ринку, як у прикладі організації справедливих аукціонів і доступу до сировини для виробників деревообробної промисловості.

Підсумовуючи зауважимо, що обов'язковим елементом ефективності державної політики стимулювання розвитку виробництва будматеріалів є її комплексність в контексті одночасного застосування взаємопідсилюючих заходів та забезпеченість фінансами.

¹⁵ Постанова КМУ « Про затвердження переліку видів продукції, торгівля якими здійснюється виключно на організованих товарних ринках» . № 1433 від 30 грудня 2021 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433-2021-%D0%BF#Text>

Висновки

- 1.** Станом на 01.11.2022 р. загальна площа зруйнованих війною будівель складає 42,6 млн. м², пошкоджених – 60,9 млн. м². Основна частина руйнувань і пошкоджень припадає на багатоквартирні та індивідуальні житлові будинки і школи. Загальна протяжність пошкоджених автодоріг складає 30,2 тис. км, пошкоджених мостів – 380 одиниць.
- 2.** Розраховано, що вартість будматеріалів і обладнання для відновлення об'єктів нерухомості та інфраструктури складає 62,8 млрд. дол. США (станом на 01.11.2022р.). Найбільші витрати стосуються придбання арматури, бетону, цегли, дверей, вікон, мінвати, лакофарбових виробів, індивідуального теплопункту і ліфтів. Основну потребу, а саме 80% визначають 30 товарних позицій, які були відібрані для подальшого дослідження.
- 3.** Період відновлення формуватиме масштабний попит на основні будматеріали обсягом ~24,5 млрд. дол. США/рік (в цінах споживачів 2022 року). Цей показник враховує сумарно очікуване звичайне споживання та додаткове на потреби відновлення.
- 4.** Виробництво зазначеного обсягу будматеріалів українськими виробниками матиме дуже важливий вплив на підтримку пост воєнної економіки країни, робочі місця, доходи громадян та доходи бюджету. Зокрема, буде збережено до 100 тис. робочих місць, які забезпечать близько 5,6 млрд. дол. США заробітної плати, та згенеровано 4,4 млрд. дол. США податків і зборів. Це зменшить потребу фінансування Зведеного бюджету країни за рахунок допомоги і кредитів західних країн та матиме значний соціальний вимір, зокрема сприятиме поверненню в країну вимушених переселенців.
- 5.** Присутній в Україні сектор виробництва основних будматеріалів добре розвинувся в попередні роки і залишається в працездатному стані в теперішніх умовах війни. За наявності замовлень і достатку електроенергії він може в кілька разів наростити виробництво продукції. Ступінь руйнувань і втрати потужностей некритичні, за виключенням гіпсової штукатурки і ПВХ-профілю.
- 6.** Відповідно, він демонструє високий рівень готовності до забезпечення процесу відновлення будматеріалами і може задовольнити близько 90% потреби в цій продукції на етапі відновлення.
- 7.** Із загального переліку основних будматеріалів в Україні відсутнє виробництво листового скла і електророзподільних щитів ЕТР. Ще по 4-х позиціях (бетон, цемент, мінвата і ПВХ-профіль) наявні потужності недостатні для покриття очікуваного попиту на етапі відновлення.
- 8.** Зростання ринку будматеріалів на етапі відновлення формує потребу в додаткових потужностях їх виробництва. Такі проекти мають вітчизняні виробники. Однак, через війну, падіння попиту і дефіцит недорогого фінансування основна їх частина заморожена.
- 9.** В процесі дослідження виявлено низку проблем, деструктивних для функціонування сектору. Вони стосуються як інвестиційної, так і операційної діяльності. Зокрема, галузь потерпає від (1) слабкого попиту і відповідно низького рівня завантаження потужностей від 20 до 35%, (2) перебоїв з постачанням електроенергії, (3) ускладненого доступу до фінансів для операційної діяльності і капітальних інвестицій. Для інвестиційної діяльності основними бар'єрами визнані високі військові ризики, неможливість отримання довготермінового недорогого кредитування, відсутність розуміння ринку на довготермінову перспективу, висока вартість підключення до енергомереж.

- 10.** Максимальна участь українських виробників у процесі відновлення зруйнованого (принцип локалізації відновлення) матиме великий соціально-економічний ефект для країни і є необхідним елементом виконання Плану післявоєнного відновлення України. Разом з тим, існує високий ризик, що відбудова здійснюватиметься на умовах кредиту і переважно закордонними компаніями, що означатиме величезний тягар зовнішнього боргу для слабкої пост-воєнної економіки. Сприятливе для України вирішення питання потребує високих зусиль на рівні державної політики, спрямованої на максимізацію участі місцевих виробників у відновленні.
- 11.** Така політика має бути комбінованою і здійснюватись у трьох напрямках: (1) адвокаційні зусилля, спрямовані на закріплення принципу локалізації в національних програмних документах щодо відновлення; (2) дипломатичні зусилля щодо адекватної фіксації принципів відбудови у міжнародних підходах до процесу; (3) промислово економічну політику із стимулювання подальшого розвитку внутрішнього виробництва будівельних матеріалів.
- 12.** Дипломатичні зусилля доцільно спрямувати на закріплення принципу участі місцевих виробників у відновленні зруйнованого як одного з ключових положень організації відновлення України за кошти міжнародних донорів. Для цього спочатку потрібно домогтися єднання всіх органів державної влади навколо принципу «локалізації відновлення» і закріпити його як один із компонентів в усіх національних програмних документах, що стосуються відбудови України.
- 13.** Ідеологічним базисом принципу «локалізації відновлення» може виступати ідея поступового переходу від принципу «відбудова України здійснюється за кошти платників податків європейців чи американців» (через кредити та гранти) до принципу «відбудова України також відбуватиметься за кошти українських платників податків». Іншими принципами залишатиметься принцип конкурентності (рівних правил доступу до замовлень), прозорості (прозорих тендерних процедур та відкритої звітності) та доброчесності (відсутності корупційних практик).
- 14.** В даний час підхід до процесу відновлення України лише формується, тому серед невідкладних активностей доцільно розробити план адвокації принципу «локалізації відновлення» в стосунках із міжнародними донорами та розпочати його імплементацію.
- 15.** Одночасно доцільно застосувати економічну політику стимулювання галузі, зокрема в низці проблемних питань, які в обставинах війни не можуть бути вирішені лише силами підприємців. Ключові заходи політики повинні стосуватись (1) стимулювання попиту, (2) підтримки капітальних інвестицій у розвиток потужностей, (3) допомоги у вирішенні операційних питань забезпечення електроенергією, (4) доступу до недорогого кредитування, (5) бронювання ключових спеціалістів.
- 16.** В наборі інструментів політики доцільно застосувати вже діючі і створити нові, оскільки наявні механізми не охоплюють ряд важливих сфер виробничої діяльності. Так, встановлена відсутність інструментів підтримки для отримання недорогого довготермінового фінансування капітальних інвестицій вартістю вище 2 млн. дол. США. Для вирішення проблеми пропонується масштабувати діючу Програму 5/7/9, збільшивши суму кредиту до 8 млн. дол. США. Для більших сум інвестицій заснувати спеціальну інституцію Національний Банк Розвитку з місією недорогого фінансування інвестиційних проектів через пряме кредитування, або компенсацію ставок комерційних банків.

17. Комплекс заходів з підтримки капітальних інвестицій полягає у забезпеченні (1) страхування проектів від воєнних ризиків за допомогою програми з агенцією MIGA, (2) недорогого кредитування через згадані вище інструменти, (3) компенсації витрат за підключення до енергомереж через механізми індустріальних парків ЗУ «Про індустріальні парки» та Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків...», (4) надання допомоги у вигляді часткового звільнення від податків «Інвестиційна няня».

18. Ключовим напрямком підтримки як для інвестиційної так і операційної діяльності підприємств сектору є стимулювання ринку. Для цього доцільними є наступні заходи (1) вже згадані активності України у питанні формування і надання міжнародної донорської допомоги для відновлення з урахуванням принципу «місцевого виробника»; (2) розвиток іпотечного кредитування; (3) використання конфіскованих коштів рф в Україні для фінансування відбудови країни. Окрема рекомендація стосується розробки «Державної програми післявоєнного відновлення України», як важливого орієнтиру підприємців що до рівня попиту і в контексті міжнародної організації процесу.

19. Дослідження виявило також окремі специфічні питання функціонування підсекторів галузі, зокрема щодо питань сертифікаційних випробовувань та доступу до деревної сировини. Для їх вирішення може допомогти донорська допомога у вигляді грантів на придбання лабораторного обладнання чи проведення досліджень з вивчення світового досвіду організації ринків сировини.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

1. МСБ – малий та середній бізнес
2. СБ – Світовий Банк
3. США – Сполучені штати Америки
4. MIGA (англ. – Multilateral Investment Guarantee Agency) – Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій
5. КМУ – Кабінет Міністрів України
6. USAID (англ. – United States Agency for International Development) – Агентство США з міжнародного розвитку
7. рф – російська федерація
8. ТОТ – тимчасово окуповані території

Додаток А1**Обсяги прямих втрат об'єктів житлової і нежитлової нерухомості та інфраструктури у грошовому вимірі станом на 1 вересня 2022 року**

Тип об'єкта	Оцінка прямих втрат, млрд. дол. США	Питома вага, % від
Житлові будівлі	50,5	39,7%
Інфраструктура	35,3	27,8%
Активи підприємств, промисловість	9,9	7,8%
Освіта	7,0	5,5%
АПК та зем ресурси	6,6	5,2%
Енергетика	3,6	2,8%
Транспортні засоби	2,7	2,1%
Торгівля	2,4	1,9%
ЖКГ	2,3	1,8%
Культура, туризм, спорт	2,0	1,6%
Охорона здоров'я	1,6	1,3%
Екологія	1,5	1,2%
Адміністративні будівлі	0,8	0,7%
Цифрова інфраструктура	0,6	0,4%
Соціальна сфера	0,2	0,1%
Фінансовий сектор	0,1	0,1%
Разом	127,0	100%

Джерело: Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 1 вересня 2022 року¹

Додаток А2**Обсяги та вартість зруйнованих і пошкоджених основних об'єктів нерухомості та інфра-структури станом на 01 листопада 2022 року**

Тип об'єкта	Кількість об'єктів			Загальна площа пошкоджених об'єктів, млн. м2	Оцінка втрат, \$ млрд
	Од. виміру	Первісна кількість об'єктів	Кількість пошкоджених об'єктів		
Житловий фонд					
Зруйновано				37,2	
Багатоквартирні будинки	од.	178 921	7 413	28,8	35,916
Приватні будинки	од.	8 984 976	79 328	8,0	5,595
Гуртожитки	од.	7 114	103	0,4	0,357
Пошкоджено				52,3	
Багатоквартирні будинки	од.	178 921	11 433	44,4	16,850
Приватні будинки	од.	8 984 976	65 139	7,2	1,892
Гуртожитки	од.	7 114	187	0,7	0,210
Загальні прямі збитки	x	x	x	x	60,820
Загальна площа пошкоджених та зруйнованих об'єктів	млн. м2			89,5	
Загальні прямі збитки	x	x	x	x	34,335
Загальні прямі збитки					105,264

¹ С.4 Режим доступу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.pdf

Тип об'єкта	Кількість об'єктів			Загальна площа пошкоджених об'єктів, млн. м2	Оцінка втрат, \$ млрд
	Од. виміру	Первісна кількість об'єктів	Кількість пошкоджених об'єктів		
Сфера охорони здоров'я					
Зруйновано				0,241	
Лікарні	од.	1135	80	0,160	1,097
Поліклініки та ОЦКПХ	од.	1131	16	0,024	0,049
Амбулаторії	од.	11313	113	0,057	0,061
Пошкоджено				0,793	
Лікарні	од.	1135	269	0,538	0,482
Поліклініки та ОЦКПХ	од.	11383	64	0,096	0,049
Амбулаторії	од.	11383	317	0,159	0,037
Загальні прямі збитки	х	х	х	х	1,775
Сфера освіти і науки					
Зруйновано				5,097	
Заклади дошкільної освіти	од.	15335	255	0,204	0,549
Заклади середньої освіти	од.	13991	457	2,376	1,776
Заклади профтехосвіти	од.	н.д.	28	0,218	0,297
Заклади вищої освіти	од.	515	221	2,298	2,563
Пошкоджено				7,793	
Заклади дошкільної освіти	од.	15335	693	0,554	0,597
Заклади середньої освіти	од.	13991	1074	5,585	1,670
Заклади профтехосвіти	од.	н.д.	32	0,250	0,133
Заклади вищої освіти	од.	515	135	1,404	0,628
Загальні прямі збитки	х	х	х	х	8,213
Роздрібна торгівля					
Зруйновано				0,033	
Склади	од.	н.д.	11	0,033	0,121
Пошкоджено				0,021	
Склади	од.	н.д.	7	0,021	0,000
Загальні прямі збитки	х	х	х	х	0,121
Інфраструктура					
Пошкоджено					
Автомобільні дороги державного значення	км	47 тис км	10 537		11,204
Автомобільні дороги місцевого значення	км	120 тис км	10 355		10,963
Комунальні дороги (міст та ін. населених пунктів)	км	270 тис км	9 273		9,879
Мости та мостові переходи	різне	11 076	380		2,289
Загальні прямі збитки	х	х	х	х	34,335
Загальні прямі збитки					105,264

Додаток АЗ
Найбільш поширені типи будівель, по яких здійснено розрахунок потреби в будівельних матеріалах

Характеристики об'єкту	Тип об'єкту				
	Багатоквар-тирні будинки	Приватні будинки	Гуртожиток	Заклади середньої освіти (школи)	
клас будівництва	економ/ комфорт	комфорт клас	економ клас	економ/ комфорт	
технологія будівництва	монолітно-каркасна	монолітно-каркасна	монолітно-каркасна	монолітно-каркасна	
матеріал стін	цегляні стіни	цегляні стіни	цегляні стіни	цегляні стіни	
фасад	мокрый/венти-льований фасад (70%/30%)	мокрый фасад	мокрый фасад	мокрый фасад	
Поверховість	8-16	1	5-7	3	
площа забудови	350-650 м ²	100-120 м ²	350 м ²	1550-1700 м ²	
оздоблення	з базовим оздобленням	з базовим оздобленням	з базовим оздобленням	з базовим оздобленням	
Характеристики об'єкту	Тип об'єкту				
	Заклади профтехосвіти (ПТУ)	Заклади вищої освіти (ВУЗи)	Заклади дошкільної освіти (дитсадочки)	Заклади охорони здоров'я	Склади
клас будівництва	економ/ комфорт	економ/ комфорт	економ/ комфорт	економ/ комфорт	-
технологія будівництва	монолітно-каркасна	монолітно-каркасна	монолітно-каркасна	монолітно-каркасна	Швидкобудовані будинки
матеріал стін	цегляні стіни	цегляні стіни	цегляні стіни	цегляні стіни	Утеплений метало-профіль
фасад	мокрый фасад	мокрый фасад	мокрый фасад	мокрый фасад	Утеплений метало-профіль
Поверховість	2-5	3-5	2	3-8	1
площа забудови	1000-1700 м ²	1550-1700 м ²	850-950 м ²	500-1250 м ²	3000 м ²
оздоблення	з базовим оздобленням	з базовим оздобленням	з базовим оздобленням	з базовим оздобленням	з базовим оздобленням

Додаток Б1
Перелік компаній та Асоціацій з якими було проведено глибинне інтерв'ю

Вид продукції	Код ЄДРПОУ	Назва компанії/ Асоціації	Місцезнаходження компанії, виробництва
арматура	24432974	ПАТ «АРСЕЛОРМИТТАЛ КРИВИЙ РІГ»	м. Кривий Ріг
асфальт	26626926	ПРЕДСТАВНИЦТВО ДРОГ-БУД СП.З О.О.	м. Львів
асфальт	42844920	ТОВ «ШЛЯХОВИК-Т»	М. Львів
бетон, газобетон, залізобетонні вироби	35142753	ТОВ «ПБГ КОВАЛЬСЬКА»	Київ (основний), Чернігів, Нова Каховка (в процесі демонтажу), регіони
будівельні суміші, в т. ч. рідкі	21685172	ТОВ З ПІ «ХЕНКЕЛЬ БАУТЕХНІК (Україна)»	м. Вишгород, м. Київ
вікна, двері, фасади	38931356	АСОЦІАЦІЯ УЧАСНИКІВ РИНКУ ВІКОН ТА ФАСАДІВ Скорочено: АУРВФ	м. Київ
вогнезахист	39875591	ТОВ «КОВЛАР ГРУП»	м. Київ
вогнезахист		Український центр сталевих будівни- цтва Скорочено: УЦСС Український союз поже-жної та техногенної безпеки Скорочено: УС-ПТБ	м. Київ
газобетон	37219031	ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИ- РОБ-НИКІВ АВТОКЛАВНОГО ГАЗОБЕТОНУ Скорочено: ВААГ	м. Київ
єврорубероїд	31466053	ТОВ «АКВАІЗОЛ»	с. Подвірки, (Харківська обл.),
кабель високотехно- логічний	44828779	ТОВ «НВП «АЛАЙ»	м. Калуш, (Львівська обл.)
кабель	14282574	УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ «УКРЕ- ЛЕКТ-РОКАБЕЛЬ» Скорочено: УА «УКРЕЛЕКТРОКАБЕЛЬ»	м. Київ
лакофарбові	33071801	ТОВ «БРУСИЛІВСЬКИЙ ЛАКОФАРБО- ВИЙ ЗАВОД ФАЙДАЛ УА» Скорочено: ТОВ «БЛФЗ ФАЙДАЛ УА»	м. Брусилів, Київська обл.
лакофарбові	32318370	ТОВ «ВП «ПОЛІСАН»	м. Суми
лакофарбові	36355196	АСОЦІАЦІЯ ВИРОБНИКІВ ЛАКОФАР- БО-ВОЇ ПРОДУКЦІЇ Скорочено: АУВЛП	м. Київ
металопрофіль	37863825	ТОВ «МОДУЛЬ-УКРАЇНА»	м. Каменець- Подільський
мінвата	32828660	ТОВ «ОБІО» (ТМ Ізоват)	Житомир
ПВХ-профіль	34230288	ТОВ «МІРОПЛАСТ» (ТОВ «Маядо» і ТОВ «Вікналенд»)	Дніпро
плитка керамічна	32359747	АТ «ЗЕВС КЕРАМІКА»	м. Слов'янськ, Донецька обл.
радіатори	40532173	ТОВ «ЮТЕРМ УКРАЇНА» (UTERM)	Біла Церква, Київська обл. (релокація)
радіатори, труби пла- стикові до 110 діаметру	35901580	ТОВ «САН ТЕХ РАЙ»	Одеса, Одеська обл.
сантехніка	25480544	ТОВ «ДНІПРОКЕРАМІКА»	м. Пологи, Запорізька область
труби	13463115	ОБ'ЄДНАННЯ «УКРТРУБОПРОМ»	м. Дніпро
утеплення, шумо- та гідроізоляція	32012986	ТОВ «МЕДІА-ПЛАСТ УКРАЇНА»	смт. Лужани Чернівець- ка обл., Кіцманський р-н
цегла	00290676	ПРАТ «ЖКСВ»	Житомир, Житомирська обл.
цемент	00030937	АСОЦІАЦІЯ «УКРЦЕМЕНТ»	м. Київ

Додаток Б2

Розрахунок річної потреби в будматеріалах на етапі відновлення

Вид продукції	Одиниця виміру	Потреба для відбудови зруйнованого	
		Загальна	Річна з розрахунку терміну відбудови 3 роки
пісок	тис. м3	21 673	7 224
щебінь	тис. м3	4 434	1 478
асфальтобетон	тис. тонн	17 943	5 981
бетон	тис. м3	51 315	17 105
цемент	тис. тонн	35 042	11 681
цегла + газобетон	млн. шт	12 063	4 021
Лакофарбові вироби	тис. тонн	1 167	389
Штукатурка, клейова суміш	тис. тонн	1 867	622
плитка керамічна	тис. м2	51 513	17 171
арматура	тис. тонн	5 111	1 704
металопрокат	тис. тонн	763	254
мінвата	тис. м2	117 715	39 238
Монолітний залізобетон	тис. м3	51	17
вогнезахист	тонн	97 728	32 576
звукоізоляція (каучук)	тис. м2	123 915	41 305
трубопрокат (пластик)	тис. м.пог	125 882	41 961
трубопрокат (чавун/сталь)	тис. м.пог	59 247	19 749
Єврорубероїд	тис.м2	64 787	21 596
Профіль ПВХ	тис. м.пог	38 910	12 970
радіатор	тис. шт	3 519	1 173
сантехніка	тис. компл.	3 137	1 046
вікна	тис. м2	26 109	8 703
скло	тис. м2	52 218	17 406
двері	тис. шт	10 381	3 460
Металопрофіль	тонн	585	195
лічильники	тис. шт	2 682	894
Щит ЕТР (ВРУ, ГРЩ)	шт.	6 364	2 121
Щит ЕТР (ЩС, ЩО, ЩОА)	тис. шт.	289	96
ліфти	тис. шт.	22	7
Котельня/теплопункт	комплектів	8 686	2 895
Кабель	тис. м.пог.	306 167	102 056

Вид продукції	Інше споживання (крім відбудови)	Сумарна річна потреба в кількіс- ному вираженні	Вартість будма- теріалів, млн. дол. США*
пісок	6 100	13 324	488
щебінь	2 500	3 978	96
асфальтобетон	5 500	11 481	574
бетон	4 500	21 605	2 543
цемент	3 500	15 181	835
цегла + газобетон	2 500	6 521	2 438
Лакофарбові вироби	210	599	1 330
Штукатурка, клейова суміш	950	1 572	1 369
плитка керамічна	20 000	37 171	772
арматура	950	2 654	2 025
металопрокат	1 500	1 754	1 551
мінвата	10 500	49 738	1 107
Монолітний залізобетон	1 650	1 667	294
вогнезахист	1100	33 676	272
звукоізоляція (каучук)	15 500	56 805	101
трубопрокат (пластик)	35 000	76 961	276
трубопрокат (чавун/сталь)	8 500	28 249	795
Єврорубероїд	7 500	29 096	232
Профіль ПВХ	6 500	19 470	160
радіатор	700	1 873	294
сантехніка	1 500	2 546	213
вікна	7 500	16 203	1 602
скло	10000	27 406	165
двері	1 800	5 260	1 487
Металопрофіль	150 000	150 195	257
лічильники	1 500	2 394	447
Щит ЕТР (ВРУ, ГРЩ)	800	2 921	380
Щит ЕТР (ЩС, ЩО, ЩОА)	30	126	195
ліфти	3	10	973
Котельня/теплопункт	1100	3 995	1 024
Кабель	85 000	187 056	259
Всього			24 554

*в цінах споживачів 2022 року, які включають вартість доставки

**Оцінка достатності потужностей з виробництва основних
будматеріалів для покриття попиту на етапі відбудови**

Вид продукції	Одиниця виміру	Річний попит	Наявні потужності	Покриття попиту потужностями, %	Рівень завантаженості потужностями, %
пісок	тис. м3	13 324	20 000	150%	67%
щебінь	тис. м3	3 978	10 000	251%	40%
асфальтобетон	тис. тонн	11 481	16 000	139%	72%
бетон	тис. м3	21 605	12 000	56%	180%
цемент	тис. тонн	15 181	13 000	86%	117%
цегла + газобетон	млн. шт	6 521	8 150	125%	80%
Лакофарбові вироби	тис.тонн	599	750	125%	80%
Штукатурка, клейова суміш	тис.тонн	1 572	3 000	191%	52%
плитка керамічна	тис. м2	37 171	70 000	188%	53%
арматура	тис. тонн	2 654	3 000	113%	88%
металопрокат	тис. тонн	1 754	8 400	479%	21%
мінвата	тис. м2	49 738	35 000	70%	142%
Монолітний залізобетон	тис. м3	1 667	5 500	330%	30%
вогнезахист	тонн	33 676	37 500	111%	90%
звукоізоляція (каучук)	тис. м2	56 805	60 000	106%	95%
трубопрокат (пластик)	тис. м.пог	76 961	200 000	260%	38%
трубопрокат (чавун/сталь)	тис. м.пог	28 249	50 000	177%	56%
Єврорубероїд	тис.м2	29 096	40 000	137%	73%
Профіль ПВХ	тис. м.пог	19 470	15 000	77%	130%
радіатор	тис. шт	1 873	2 200	117%	85%
сантехніка	тис. компл.	2 546	6 700	263%	38%
вікна	тис. м2	16 203	25 000	154%	65%
скло	тис. м2	27 406	0	0%	
двері	тис. шт	5 260	6 000	114%	88%
Металопрофіль	тонн	150 195	400 000	266%	38%
лічильники	тис. шт	2 394	5 000	209%	48%
Щит ЕТР (ВРУ, ГРЩ)	шт.	2 921	0	0%	
Щит ЕТР (ЩС, ЩО, ЩОА)	тис. шт.	126	0	0%	
ліфти	тис. шт.	10	12	116%	86%
Котельня/теплопункт	комплектів	3 995	5000	125%	80%
Кабель	тис. м.пог.	187 056	200 000	107%	94%

**Перелік інвестиційних проектів з розвитку виробництва
будівельних матеріалів в Україні**

**Інформація конфіденційна,
не для розповсюдження**

Перелік основних державних програм щодо підтримки операційної та інвестиційної діяльності бізнесу в Україні в умовах війни

Назва програми	Короткий опис	Джерело	Примітки
«Інвест-няня»	Держава надає підтримку у вигляді звільнення від сплати окремих податків та зборів, оподаткування нового обладнання ввізним митом, а також забезпечує інвесторів земельними ділянками та необхідною інфраструктурою. Йдеться про проекти із сумою фінансування від 20 млн євро і тривалістю реалізації до 5 років, які охоплюють сфери переробної промисловості, видобутку корисних копалин для подальшого збагачення, поводження з відходами, транспорту, логістики, освіти, охорони здоров'я тощо.	Закон «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text	Офіс із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest є уповноваженою установою щодо супроводу інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в рамках програми «інвест-няня». В жовтні 2022 року Уряд подав ВРУ про-позиції на вдосконалення закону про «ін-вестиційних нянь» (законопроект 8138). Серед ключових змін: – зниження необхідної суми інвестицій з 20 млн євро до 12 млн євро, що дозволить більшій кількості інвесторів скористатися перевагами “закону про інвестнянь”; – розширення сфер, у яких можна реалізувати такі проєкти – додано виробництво енергоефективних будівельних матеріалів, кліматичного обладнання, систем опалення та кондиціонування, а також гарячого водопостачання
«Доступні кредити 5-7-9%» (на відновлення виробництва)	Держава надає фінансову підтримку українському МСБ на відновлення частково або повністю зруйнованих виробничих потужностей. Згідно з рішенням, яке ухвалив Уряд 14 жовтня 2022 року, підприємці зможуть отримати кредит на відновлення виробничих потужностей під 9% терміном до 5 років на суму до 60 млн грн (без урахування раніше виданих кредитів за програмами держпідтримки). Виконання зобов'язань по таким кредитам частково (до 80%) буде забезпечуватись державною гарантією. Умови для отримання кредиту: <ul style="list-style-type: none"> виробничі потужності підприємства зруйновані повністю чи частково, або викрадені внаслідок війни чи окупації (що підтверджено документально); підприємство здійснювало господарську діяльність протягом року до широкомасштабного наступу РФ (що підтверджено даними річної фінзвітності станом на 1.01.2022 р.); відновлювальні виробничі потужності розташовані не ближче 50 км від зони бойових дій, не знаходяться під окупацією. 	Постанова КМУ від 24 січня 2020 року №28 «Про надання державної фінансової підтримки» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text	На програму «Доступні кредити 5-7-9%» у державному бюджеті на 2023 рік передбачено 16 млрд грн. Більш детальна інформація про програму та умови: https://5-7-9.gov.ua

Назва програми	Короткий опис	Джерело	Примітки
Компенсація учасникам індустріальних парків витрат на підключення до інженерно-транспортних мереж	<p>Згідно з Порядком, компенсації витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж підлягають до 100% витрат (без урахування ПДВ) заявника, пов'язаних з підключенням або приєднанням до: системи передачі або систем розподілу електричної енергії (крім приєднання до електричних мереж малих систем розподілу); загальної мережі залізниць; мереж газопостачання, тепло-, водопостачання та водовідведення, розташованих за межами території індустріального парку; інфраструктури електронних комунікаційних мереж, розташованої за межами території індустріального парку. Загальний обсяг компенсації з усіх джерел не може перевищувати 100% вартості витрат заявника.</p>	<p>Постанова КМУ від 03 січня 2023 року №10 «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків — суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж» https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-nadannia-kompensatsii-vytrat-initsiatoram-stvorennia-industrialnykh-promyslovykh-parkiv-subiektam-hospodariuvannia-keruiuchym-i030123-10</p>	
Компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО)	<p>Державна програма компенсації роботодавцям за працевлаштування ВПО запроваджена в квітні 2022 року. Вона передбачає виплати упродовж 2 місяців у розмірі 6500 грн за кожного працевлаштованого з числа ВПО.</p>	<p>Постанова Кабінету Міністрів України №331 від 20 березня 2022 р. «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text</p>	<p>Більш детальна інформація про програму та умови: https://diia.gov.ua/services/kompensaciya-za-pracevlashtuvannya-vpo</p>

Назва програми	Короткий опис	Джерело	Примітки
<p>Урядова програма безповоротних грантів для створення та розвитку власного бізнесу «єРобота»</p>	<p>Гранти для переробних підприємств до 8 млн. грн.</p> <p>Кошти на придбання обладнання для створення або збільшення виробничих потужностей переробних підприємств, зокрема виробництва меблів, будматеріалів, одягу, фурнітури, ліній металообробки, аграрної переробки тощо. Мета програми – збільшити частку переробної продукції, зокрема в експорті.</p> <p>Отримувач гранту зобов'язаний створити до 25 робочих місць.</p>	<p>Постанова КМУ від 24 червня 2022 року №739 «Деякі питання надання грантів для переробних підприємств»</p> <p>https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2022-%D0%BF#Text</p>	<p>Більш детальна інформація про програму та умови: https://erobota.dii.gov.ua/#about</p>
<p>Страховання інвестицій під час війни</p>	<p>Міністерство економіки України спільно з Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA), що належить до групи Світового банку домовились про запуск механізму страхування інвестицій під час війни.</p> <p>Планується пілотний проект на 30 млн. дол. США. При цьому обсяг страхового покриття становитиме не менше 90% від суми інвестиції.</p>	<p>https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=5990f3c1-873c-4b66-8ca0-b68f7f947f28&title=MinekonomikiUkrainiDomovilosZMigaProZapuskMekhazimuStrakhuvanniaInvestitsiiPidChasViini</p>	<p>В грудні минулого року, за інформацією Мінекономіки, був запущений згаданий пілотний проект для однієї української та двох іноземних компаній в Україні, які працюють у сфері фінансів, логістики та промислової інфраструктури.</p> <p>В 2023 році MIGA планує виділити до 1 млрд. дол. США на покриття воєнних ризиків в рамках механізму страхування інвестицій під час війни в Україні.</p>

Заходи державної політики із підтримки розвитку виробництва будівельних матеріалів в Україні з метою забезпечення потреб відновлення зруйнованих війною об'єктів

№ п/п	Проблеми, що потребують вирішення	Завдання / сфера втручання	Суть заходу / спосіб вирішення завдання	
			Застосування діючих інструментів	Пропозиції з створення нових інструментів
1	2	3	4	5
I. Стимулювання капітальних інвестицій у розвиток виробничих потужностей, зокрема, будівництво заводів з виробництва листового скла, електророзподільних щитів, сухих будівельних сумішей та інших (вартістю від 10 млн. Дол. США)				
1.	Високі ризики капітальних інвестицій у зв'язку з війною, що триває	Страховання військових ризиків	Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (англ. – Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA), що належить до групи Світового банку у співпраці з Міністерством економіки України здійснюють реалізацію пілотного проекту зі страхування інвестицій в Україні під час війни на суму 30 млн. дол. США. У подальшому планується розширення суми фінансування до 1 млрд. дол. США (обсяг страхового покриття становитиме не менше 90% від обсягу інвестицій)	–
2.	Висока вартість та складність залучення кредитів під капітальне будівництво промислових об'єктів	Забезпечення доступу до дешевого кредитування для стабільного, довготермінового фінансування капітальних інвестицій	–	<p>1. Масштабування програми «Доступні кредити 5-7-9%» для інвестиційних проектів вартістю до 10 млн. дол. США (збільшення максимальної суми позики до 8 млн дол. США);</p> <p>2. Формування «Національного банку розвитку України» з метою довготермінового кредитування за низькою ставкою та/чи компенсації кредитної ставки для реалізації інвестиційних проектів вартістю понад 10 млн дол. США;</p> <p>3. Досягнення домовленостей з урядами країн партнерів щодо надання гарантій фінансовим установам для кредитування інвестиційних проектів у сфері виробництва в Україні (зокрема будівельних матеріалів);</p> <p>4. Розширення дії «Меморандум про розуміння між Урядом України та Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) щодо створення та впровадження механізмів із залучення приватних інвесторів до відбудови інфраструктури України» від 12.12.22 на сферу інвестування щодо створення виробничих потужностей на території України.</p>

№ п/п	Проблеми, що потребують вирішення	Завдання / сфера втручання	Суть заходу / спосіб вирішення завдання	
			Застосування діючих інструментів	Пропозиції з створення нових інструментів
1	2	3	4	5
3.	Низька мотивація до інвестиційної діяльності на українському ринку серед ключових гравців глобального рівня	<p>1. Стимулювання розвитку ринку, забезпечення стабільних замовлень підприємствам галузі;</p> <p>2. Заохочення провідних світових виробників у відповідній сфері до здійснення капітальних інвестицій з метою будівництва сучасних заводів на території України</p>	<p>1. ЗУ «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні» («Інвестиційна няня») № 1116 від 17.02.2022 р. (від 20 млн євро й тривалістю реалізації до 5 років);</p> <p>2. Будівництво спеціалізованих індустріальних парків з виробництва будівельних матеріалів, забезпечених базовою інфраструктурою зокрема інженерними мережами (у тому числі доступом до електроенергії). Залучення до будівництва публічних коштів Державного фонду регіонального розвитку і територіальних громад;</p> <p>3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків — суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж») №10 від 03.01.2023 року</p>	<p>1. Активізація відповідних державних інституцій у напрямі стимулювання внутрішнього ринку (формування донорського «Фонду відновлення та розвитку України»; розвиток іпотечно-го кредитування; фінансування проєктів публічними коштами; нагляд за дотриманням будівельних норм тощо);</p> <p>2. Розробка «Державної програми післявоєнного відновлення України»;</p> <p>3. Донесення інформації до потенційних інвесторів про наявні інвестиційні пропозиції та можливості їх державної підтримки («Advantage Ukraine», «Укрінвест», донорські конференції, міжнародні економічні форуми тощо)</p>
4.	Висока вартість підключення до інженерної інфраструктури (зокрема мереж електро- та газопостачання)	Отримання доступу до виробничого майданчика, забезпеченого базовою виробничою інфраструктурою.	<p>1. ЗУ «Про індустріальні парки» № 018-VI від 21 червня 2012 р.;</p> <p>2. Будівництво спеціалізованих індустріальних парків з виробництва будівельних матеріалів, забезпечених базовою інфраструктурою зокрема інженерними мережами (у тому числі доступом до електроенергії). Залучення до будівництва публічних коштів Державного фонду регіонального розвитку і територіальних громад;</p> <p>3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустріальних (промислових) парків — суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустріальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж») №10 від 03.01.2023 року</p>	Розповсюдження норми про компенсацію 100% вартості приєднання до інженерних мереж на всю територію України

№ п/п	Проблеми, що потребують вирішення	Завдання / сфера втручання	Суть заходу / спосіб вирішення завдання	
			Застосування діючих інструментів	Пропозиції з створення нових інструментів
1	2	3	4	5
5.	Тривалі терміни окупності проектів в умовах високих політично-військових ризиків	Підвищення темпів окупності капітальних інвестицій	<p>1. ЗУ «Про підтримку проектів з великими капітальними інвестиціями» («Інвестиційна няня») № 1116 від 17.02.2022 р., який передбачає надання податкових преференцій проектам із сумою фінансування від 20 млн євро до 5 років;</p> <p>2. ЗУ «Про індустриальні парки» № 5018-VI від 21 червня 2012 р., який визначає правові та організаційні засади створення і функціонування індустриальних парків на території України та передбачає надання податкових преференцій;</p> <p>3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання компенсації витрат ініціаторам створення індустриальних (промислових) парків – суб'єктам господарювання, керуючим компаніям та учасникам індустриальних (промислових) парків на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж») №10 від 03.01.2023 р.</p>	–
6.	Ускладнений доступ до сировини	Розширення вітчизняних родовищ та видобутку сировинних матеріалів в Україні, розширення доступу до матеріалів критичного імпорту для будівельної галузі	–	<p>1. Зниження рівня бюрократичних процедур в процесі отримання ліцензій та інших дозвільних документів й розробки родовищ сировини з метою її подальшої переробки на території України;</p> <p>2. Зниження імпортного мита на сировину з метою її подальшої переробки на території України до 0%</p>

№ п/п	Проблеми, що потребують вирішення	Завдання / сфера втручання	Суть заходу / спосіб вирішення завдання	
			Застосування діючих інструментів	Пропозиції з створення нових інструментів
1	2	3	4	5
II. Підтримка операційної діяльності підприємств в умовах триваючих військових дій в країні				
1.	Істотне падіння попиту на вітчизняні матеріали через різке зниження обсягів будівництва (виробничі потужності переважно завантажені на 25-30%)	Стимулювання розвитку ринку, забезпечення стабільних замовлень підприємствам галузі	3 січня 2023 р. КМУ виділив 17 млрд грн, конфіскованих у російських банків, на відновлення зруйнованого бойовими діями житла українців	<p>1. Активізація відповідних державних інституцій у напрямі стимулювання внутрішнього ринку (формування донорського «Фонду відновлення та розвитку України»; розвиток іпотечного кредитування; фінансування проектів публічними коштами; нагляд за дотриманням будівельних норм то-що);</p> <p>2. Розробка «Державної програми післявоєнного відновлення України»;</p> <p>3. Досягнення домовленостей з міжнародними донорами щодо залучення національних виробників будматеріалів до відбудови України як одного з ключових принципів організації процесу відновлення;</p> <p>4. Використання конфіскованих коштів РФ у формі репарацій в Україні для фінансування процесів відбудови країни із залученням вітчизняних виробників.</p>
2.	Висока вартість кредитів для поповнення обігових коштів.	Розширення доступу вітчизняних підприємств до дешевих кредитів	–	Розширення мандату програми «Доступні кредити 5-7-9%» для кредитування поповнення обігових коштів
3.	Значна дебіторська заборгованість виробників будматеріалів з боку забудовників	Покращення фінансового становища будівельних компаній-дебіторів	–	<p>1. Активізація відповідних державних інституцій у напрямі стимулювання внутрішнього ринку (формування донорського «Фонду відновлення та розвитку України»; розвиток іпотечного кредитування; фінансування проектів публічними коштами; нагляд за дотриманням будівельних норм тощо);</p> <p>2. Розробка «Державної програми післявоєнного відновлення України»</p>

№ п/п	Проблеми, що потребують вирішення	Завдання / сфера втручання	Суть заходу / спосіб вирішення завдання	
			Застосування діючих інструментів	Пропозиції з створення нових інструментів
1	2	3	4	5
4.	Перебої та дефіцит у постачанні електроенергії	Заходи воєнної економіки з метою безперебійного постачання електроенергії	-	<p>1. Створення державного резерву енергетичного обладнання для швидкої відбудови у випадку пошкодження чи знищення;</p> <p>2. Пріоритетність постачання електроенергії промисловості</p>
5.	Дефіцит кваліфікованих трудових ресурсів (насамперед інженерних професій та ланки топ-менеджменту) – частина виїхала закордон (переважно в країни Європи та Північної Америки), інша частина – була мобілізована на фронт)	Збільшення/збереження кількості кваліфікованих спеціалістів в галузі	Компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні») №331 від 20 березня 2022 р.	<p>1. Полегшення оформлення броні на технологів та провідних спеціалістів у процесі військової мобілізації;</p> <p>2. Підготовка спеціалістів в закладах вищої та професійно-технічної освіти.</p>
III. Підтримка підсекторів у вирішенні конкретних специфічних проблем, озвучених виробниками та асоціаціями				
1.	Відсутність випробувальних лабораторій для сертифікації кабельної продукції	Стимулювання інвестицій у створення відповідних лабораторій контролю якості	Використання донорських програм з підтримки МСБ (USAID, інші) та розвитку виробничих кластерів	Застосування програми «Доступні кредити 5-7-9%»
2.	Ускладнений доступ до закупівлі деревини для виробників дв	Пріоритетність доступу до первинної сировини виробників деревообробної галузі (зокрема, дверей, фанери, дошок тощо)	Постанов КМУ «Про затвердження переліку видів продукції, торгівля якими здійснюється виключно на організованих товарних ринках» № 1 від 30 грудня 2021 р.	Зменшення обсягів стандартних лотів у межах біржової торгівлі деревиною